

KONKORDATODA ÇEK ALACAKLILARININ DURUMU

STATUS OF CHECK CREDITORS IN CONCORDAT

Araştırma Makalesi

Selin SAYIN ŞAHİN*

ÖZ

Konkordato, vadesi geldiği hâlde borçlarını ödeyemeyen ya da vadesinde ödemeyecek durumda olan borçlunun teklif etmiş olduğu projenin, alacaklıların yeterli çoğunluğu ile kabul edilmesi ve projenin mahkeme tarafından tasdik edilmesi ile sonuç doğuran, borçluya borçlarını yapılandırma imkânı tanıyan bir kurumdur. Konkordato sürecine girmiş olan borçlunun borçları maddi hukuk bakımından çeşitli hukuki ilişkilerden doğmuş olabilir. Bu kapsamda ticari hayatta oldukça yaygın bir şekilde kullanılan çeki bağli bir alacağın da konkordato kapsamında ödenmesi gündeme gelebilir. Esasen çek, bir ödeme aracıdır, bu sebeple çekte bir vade yaratılması mümkün değildir. Buna karşılık hukuk uygulamamızda çek bir kredi aracı olarak da kullanılmış, bu kapsamda ileri tarihli çek uygulaması yaygınlaşmıştır. Bu gelişmeye kayıtsız kalamayan kanun koyucu ise bu hususu yasal düzenlemeye kavuşturmuştur. Konkordato kapsamında ileri tarihli bir çek bakımından tartışma doğuran iki husus bulunmaktadır. Bunlardan ilki konkordatodan önce bankalara temlik ya da tahsil cirosuyla devredilen çeklerin, konkordato sürecinde borçluya iade edilip edilmeyecekleri meselesidir. İkincisi ise konkordato talebinden önce düzenlenen ileri tarihli çeklerin, mühlet içinde bankaya ibraz edilmesi hâlinde çek hesabında karşılığı varsa bu karşılığın ödenip ödenmeyeceği, karşılığı yoksa karşılıksızdır işleminin yapılıp yapılmayacağı hususlarıdır.

Anahtar Kelimeler: Konkordato, çek, ileri tarihli çek, karşılıksız çek, vade, tedbir kararı

ABSTRACT

Concordat is an institution that allows the debtor to restructure its debts, which results in the acceptance of the project proposed by the debtor who cannot pay its debts when due or is unable to pay its debts when due, with a sufficient majority of creditors and the approval of the project by the court. The debts of the debtor who has entered into the concordat process may have arisen from various legal relations in terms of substantive law. In this context, the payment of a receivable based on a check, which is widely used in commercial life, may also be considered within the scope of concordat. In fact, a check is a means of payment, therefore, it is not possible to set a maturity date for a check. On the other hand, in our legal practice, the check has also been used as a credit instrument, and in this context, the practice of post-dated checks has become widespread. The legislator, who could not remain

DOI: 10.32957/hacettepehdf.1796859

Makalenin Geliş Tarihi: 04.10.2025

Makalenin Kabul Tarihi: 19.11.2025

* Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Usul-İcra ve İflâs Hukuku Anabilim Dalı

E-posta: selinsayin@hacettepe.edu.tr

ORCID: 0009-0001-8381-4768

Bu makale Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Araştırma ve Yayın Etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

indifferent to this development, has legalized this issue. There are two controversial issues regarding a post-dated check within the scope of the concordat. The first of these is whether the checks transferred to the banks by assignment or collection endorsement before the concordat will be returned to the debtor during the concordat process. The second one is whether the post-dated checks issued before the concordat request, if presented to the bank within the respite period, will be paid if there is a provision in the checking account, and if there is no provision, whether a bounced transaction will be made.

Key Words: Concordat, check, post-date check, bounced check, maturity, injunction

EXTENDED SUMMARY

Concordat, is an institution that allows a debtor who is unable to pay its debts when due, or is at risk of not being able to pay them at maturity, to restructure such debts through a project proposed by the debtor, accepted by the majority of creditors required under the Enforcement and Bankruptcy Code (İİK) and confirmed by the court. For the purposes of concordat, the source of the debt is immaterial; debts may arise from various legal relationships. Indeed, checks, which are negotiable instruments, may also be included within the scope of concordat proceedings. The disputes and substantive law regulations inherent in receivables arising from checks necessitate an examination of how such receivables will be affected by concordat. At this point, two issues in particular give rise to debate.

Before addressing these two issues, it is appropriate to examine the question of whether protective measures affecting substantive law may be ordered within concordat, which is in fact the source of all these debates. Pursuant to Article 287/1 of the İİK, the court, together with the decision to grant temporary respite, takes the measures it deems necessary to protect the debtor's assets. In our view, it must be accepted that under İİK Art. 287/1, protective measures concerning substantive law may also be ordered. Although concordat is primarily an institution of enforcement law, it also produces significant substantive legal consequences. Moreover, the purpose of concordat is the repayment of the debtor's debts. This purpose necessarily entails the protection of the debtor's assets. Protecting the debtor's assets may require the imposition of measures that have effects in substantive law. In our view, the criterion for limiting such measures should not be whether the effects of the decision arise in substantive law or enforcement law, but rather whether they are consistent with the purpose of concordat. Accordingly, protective measures that exceed the purpose of concordat and impose an excessive burden on the opposing party should not be granted.

As stated above, two issues give rise to controversy with respect to receivables arising from checks in concordat. The first concerns whether checks endorsed to banks prior to the decision granting respite must be returned to the debtor. Although checks cannot formally contain a maturity clause, Turkish law allows the practice of post-dated checks as a commercial necessity. It is therefore necessary to examine whether the fact that a post-dated check, drawn and endorsed to a bank before the decision granting respite, falls due during the moratorium affects the validity of the assignment. Under Article 294/6 of the İİK, if an assignment agreement has been made prior to the granting of respite in respect of a receivable not yet arisen, or if the receivable has arisen after the granting of respite, such assignment is invalid. A receivable based on a negotiable instrument arises at the time the instrument is drawn. Accordingly, the fact that a check endorsed before the granting of respite falls due during the moratorium

cannot be assessed within the scope of İİK Art. 294/6. In practice, courts in concordat proceedings have ordered provisional measures requiring checks endorsed to banks by debtors subject to concordat, or their proceeds if already collected, to be returned to the debtor. At this point, the type of endorsement is of crucial importance. Unless it is proven that the check was endorsed for collection purposes, the endorsement should be deemed a transfer endorsement. In such case, a provisional measure ordering the return of uncollected checks, or the deposit of their proceeds into the debtor's account if collected, amounts to removing from the bank's assets a right that has already passed into its ownership, thereby constituting a violation of the right to property. By contrast, if the check was endorsed to the bank for collection purposes before the decision granting respite, it should be accepted that a provisional measure may be ordered requiring such checks and their proceeds to be returned to the concordat debtor, without being subject to set-off or blocking.

The second controversial issue regarding check-based receivables in concordat concerns whether, in cases where post-dated checks drawn before the concordat request are presented to the bank during the moratorium, the bank should make payment if there are sufficient funds in the account, and whether a dishonor notation should be entered if there are not. When granting respite, or during the moratorium, the court may order that the debtor's payments be subject to the administrator's consent. In such cases, if the administrator authorizes payment of the check receivable, the drawee bank will pay; conversely, if the administrator does not consent, payment cannot be made. If the debtor's payments have not been made subject to the administrator's consent, then the check receivable—being considered subject to concordat—should not be paid during the moratorium, but instead must be satisfied within the concordat project. It must further be considered whether, in cases where the check receivable is not paid during concordat, the check should be marked as dishonored. In situations where payments require the administrator's consent, if the check is not paid, no dishonor notation may be made. In situations where payments are not subject to such consent, in practice courts have issued provisional measures ordering that no dishonor notation be made against the debtor. These measures are grounded in the principle of protecting the debtor's assets. In fact, what poses a real threat to the debtor's assets is not the dishonor notation itself, but the criminal proceedings associated with the offence of issuing bad checks. At this point, the existence of concordat proceedings concerning the offender should be regarded as precluding the negative procedural condition for such criminal proceedings. Thus, the debtor should not be subjected to the threat of criminal liability for bad checks during the concordat process.

GİRİŞ

Türk Ticaret Kanunu¹ (TTK) ve Çek Kanunu² ile düzenlenen, kanunda öngörülen şekil şartlarına uygun olarak bankaya hitaben yazılabilen ve içerdiği alacak yalnızca paraya ilişkin olabilen bir havale senedi olarak tanımlanabilen çek, ticari hayatta oldukça yaygın olarak

¹ Türk Ticaret Kanunu, Kanun Numarası: 6102, Kabul Tarihi: 13.1.2011, RG 14.2.2011/27846.

² Çek Kanunu, Kanun Numarası: 5941, Kabul Tarihi: 14.12.2009, RG 20.12.2009/27438.

kullanılmaktadır³. Esasen çek, niteliği itibariyle bir ödeme aracıdır. Buna karşılık hukuk uygulamamızda çek bir kredi aracı olarak da kullanılmış, bu kapsamda ileri tarihli çek uygulaması yaygınlaşmıştır. Bu gelişmeye kayıtsız kalamayan kanun koyucu ise bu hususu yasal düzenlemeye kavuşturmuştur.

Konkordato, vadesi geldiği hâlde borçlarını ödeyemeyen ya da vadesinde ödemeyecek durumda olan borçlunun teklif etmiş olduğu projenin, alacaklıların İcra ve İflâs Kanunu⁴ (İİK) 'da öngörülen yeterli çoğunluğu ile kabul edilmesi ve projenin mahkeme tarafından tasdik edilmesi ile sonuç doğuran, borçluya borçlarını yapılandırma imkânı tanıyan bir kurumdur⁵. Bu kurum ile borçlu, alacaklıları ile anlaşmak suretiyle borçlarını yapılandırma imkânı kazanmaktadır. Bu borçlar maddi hukuk bakımından çeşitli hukuki ilişkilerden doğmuş olabilir. Bu kapsamda çeklerden doğan borçların da konkordato sürecine dahil olması mümkündür.

Çeke bağlı alacakların bünyesinde barındırdığı tartışmalar ve maddi hukuk düzenlemeleri göz önünde bulundurulduğunda bu tür alacakların konkordato sürecinden nasıl etkileneceği hususunun değerlendirilmesi gerektiği aşıkardır. Bu noktada özellikle tartışma doğuran iki husus bulunmaktadır. Bunlardan ilki konkordatodan önce bankalara temlik ya da tahsil ciroyuyla devredilen çeklerin, konkordato sürecinde borçluya iade edilip edilmeyecekleri meselesidir. İkincisi ise konkordato talebinden önce düzenlenen ileri tarihli çeklerin, mühlet içinde bankaya ibraz edilmesi hâlinde çek hesabında karşılığı varsa bu karşılığın ödenip ödenmeyeceği, karşılığı yoksa karşılıksızdır işleminin yapılıp yapılmayacağı hususlarıdır. Bu iki hususu incelemeye geçmeden önce aslında her iki sorunun da temelinde yattığına

³ Hüseyin Ülgen, Mehmet Helvacı, Arslan Kaya ve N. Füsün Nomer Ertan, *Kıymetli Evrak Hukuku* (14. Baskı, Vedat Kitapçılık 2021) 269; Mehmet Bahtiyar, Nihat Taşdelen, Levent Biçer ve Esra Hamamcıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku* (2. Baskı, Beta Yayınevi 2025) 139; Ali Bozer ve Celal Göle, *Kıymetli Evrak Hukuku* (11. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2024) 231; Abuzer Kendigelen ve İsmail Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku* (8. Baskı, Oniki Levha Yayınevi 2024) 281; Abuzer Kendigelen, *Çek Hukuku* (6. Baskı, Oniki Levha Yayınevi 2021) 42; Reha Poroy ve Ünal Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları* (22. Baskı, Vedat Kitapçılık 2018) 309; Ümit Yılmaz, *Çekte İbraz ve Ödeme* (1. Baskı, Seçkin Yayınevi 2023) 32.

⁴ İcra ve İflâs Kanunu, Kanun Numarası: 2004, Kabul Tarihi: 9.6.1932, RG 19.6.1932/2128.

⁵ İbrahim Aşık, Yakup Oruç, Ozan Tok ve Ömer Faruk Saçar, *İcra ve İflâs Hukuku* (3. Baskı, Seçkin Yayınevi 2024) 686; L. Şanal Görgün, Levent Börü ve Mehmet Kodakoğlu, *İcra ve İflâs Hukuku* (5. Baskı, Yetkin Yayınevi 2024) 639; Mehmet Kamil Yıldırım ve Nevhis Deren Yıldırım, *İcra ve İflâs Hukuku* (8. Baskı, Beta Yayınevi 2021) 596; Abdurrahim Karslı, *İcra ve İflâs Hukuku* (4. Baskı, Filiz Kitabevi 2022) 848; Mustafa Reşit Belgesay, *İcra ve İflâs Hukuku Sentetik Bölüm* (2. Baskı, Fakülteler Matbaası 1953) 11; Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, Sema Taşpınar Ayvaz ve Emel Hanağası, *İcra ve İflâs Hukuku* (11. Baskı, Yetkin Yayınevi 2025) 682; Serhat Sarısözen, *Konkordato* (6. Baskı, Yetkin Yayınevi 2024) 121; Sümer Altay ve Ali Eskiocak, *Konkordato ve Yeniden Yapılandırma Hukuku* (5. Baskı, Vedat Kitapçılık 2019) 10; Baki Kuru, *İflâs ve Konkordato Hukuku* (Sevinç Matbaası 1971) 404. Konkordatodan hukuki niteliğine ilişkin ayrıntılı açıklamalar için bkz. Selçuk Öztek, Ali Cem Budak, Müjgan Tunç Yücel, Serdar Kale ve Bilgehan Yeşilova, *Yeni Konkordato Hukuku* (3. Baskı, Yetkin Yayınevi 2023) 152 vd.

inandığımız konkordato sürecinde alınabilecek muhafaza tedbirleri kapsamında maddi hukuka yönelik tedbir kararı verilip verilemeyeceği meselesi üzerinde durulacaktır.

I. ÇEK KAVRAMI VE ÖZELLİKLE İLERİ TARİHLİ ÇEK UYGULAMASI

Türk Ticaret Kanunu ve Çek Kanunu ile düzenlenen çek, kanunda öngörülen şekil şartlarına uygun olarak bankaya hitaben yazılabilen ve içerdiği alacak yalnızca paraya ilişkin olabilen bir havale senedir⁶. Çekte üç taraf vardır: Bunlar keşideci, banka ve lehtardır⁷. Keşideci, çek keşide etmek suretiyle, muhatap banka nezdinde işleyen hesabı üzerinden lehtara ödeme yapılmasını ister. Çekin bu özelliğinden hareketle çifte yetki veren bir havale işlemi olduğu ifade edilmektedir⁸. Çek, bono ve poliçenin aksine belirli vadede bir miktar paranın ödenmesini sağlamaz, çek para yerine geçen bir ödeme aracı niteliğindedir⁹.

Çekin bir ödeme aracı olması sebebiyle, kural olarak çekin bir vadeye bağlanması mümkün değildir. Ancak hukukumuzda çek, aynı zamanda bir kredi aracı olarak da algılanmış¹⁰, çekin zorunlu unsurlarından olan düzenleme tarihini ileri bir tarih olarak göstermek suretiyle “vadeli çek” olarak adlandırılan senetler geniş bir uygulama alanı bulmuştur¹¹. İleri tarihli (vadeli) çek uygulamasının fazlasıyla yaygınlaşması sonucunda kanun koyucu tarafından da bu tür bir uygulamaya cevaz veren düzenlemeler öngörülmüştür. Bu amaçla Çek Kanunu’nda önemli iki değişiklik yapılmıştır. İlk olarak geçici madde 1/5 ile 31/12/2011 tarihine kadar çekin üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce bankaya ibrazının geçersiz olduğu düzenlenmiştir. Söz konusu geçici maddenin uygulaması, yapılan değişikliklerle defalarca kez uzatılmıştır. Son olarak 2023 yılında yapılan değişiklik¹²

⁶ Ülgen, Helvacı, Kaya ve Nomer Ertan (n 3) 269; Bozer ve Göle (n 3) 231; Kendigelen (n 3) 42; Kendigelen ve Kırca (n 3) 281; Çağatay Serdar Şahin, *Amerikan Hukuku ile Karşılaştırmalı Olarak Konkordato Mühletinin Alacaklılar Yönünden Sonuçları* (1. Baskı, Oniki Levha Yayınevi 2020) 338.

⁷ Bozer ve Göle (n 3) 235; Kendigelen (n 3) 45; Ülgen, Helvacı, Kaya ve Nomer Ertan (n 3) 270.

⁸ Keşideci, çek keşide etmek suretiyle muhatap bankaya ödeme, lehtara ise alacağını tahsil etme yetkisi vermektedir. Bozer ve Göle, (n 3) 231. Çekin hukuki niteliğine ilişkin ayrıntılı açıklamalar için bkz. Kendigelen (n 3) 42 vd.

⁹ Fırat Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku* (26. Baskı, Yetkin Yayınevi 2022) 225; Seza Reisoğlu, *Çek Hukuku*, (1.Baskı, 2011) 39; Kendigelen (n 3) 47.

¹⁰ Haluk Tandoğan, ‘Sonraki Tarihli Çekler ve Uygulamada Ortaya Çıkardıkları Sorunlar’ (1981) 11(2) BATIDER 68, 69.

¹¹ Kendigelen ve Kırca (n 3) 314; Kendigelen (n 3) 270; Bozer ve Göle, (n 3) 336.

¹² 7491 sayılı Kanun ile yapılan son uzatma için bkz. Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Kanun Numarası: 7491, Kabul Tarihi: 27/12/2023, RG 28.12.2023/32413.

31.12.2025 tarihine kadar çekin üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce bankaya ibrazının geçersiz olacağı düzenlenmiştir.

Bu hususta getirilen ikinci düzenleme ise 2025 yılı sonundan itibaren uygulama alanı bulacak olan Çek Kanunu m. 3/8 hükmüdür. Söz konusu hükme göre “*Üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihinden önce ibraz edilen çekin karşılığının Türk Ticaret Kanununun 707 nci maddesi uyarınca kısmen veya tamamen ödenmemiş olması halinde, bu çekle ilgili hukuki takip yapılamaz. İleri düzenleme tarihli çekle ilgili olarak hukuki takip yapılabilmesi için, çekin üzerindeki düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içinde bankaya ibraz edilmesi ve karşılıksızdır işlemine tâbi tutulması şarttır.*” Benzer şekilde 2016 yılında Çek Kanunu m.5/1’de yapılan değişiklikle karşılıksız çek bakımından cezai sorumluluğun doğması için çekin “*üzerinde yazılı düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içinde*” muhatap bankaya ibraz edilmiş olması gerekmektedir. Yukarıda yer verilen düzenlemelerden hareketle bugün için kanun koyucunun taraflar arasındaki çekin vadeye bağlanması yönündeki ortak iradeye itibar ettiği görülmektedir¹³.

II. KONKORDATODA ÇEK ALACAKLILARININ DURUMU

A. Genel Olarak

Konkordato, vadesi geldiği hâlde borçlarını ödeyemeyen ya da vadesinde ödemeyecek durumda olan borçlunun teklif etmiş olduğu projenin, alacaklıların İİK’da öngörülen yeterli çoğunluğu ile kabul edilmesi ve projenin mahkeme tarafından tasdik edilmesi ile sonuç doğuran, borçluya borçlarını yapılandırma imkânı tanıyan bir kurumdur¹⁴. Hakkında konkordato talebi bulunan borçlunun, borçları maddi hukuka göre çeşitli hukuki ilişkilerden doğmuş olabilir. Bu kapsamda ticaret hayatında yaygın olarak nakit para yerine kullanılan kambiyo senetlerinin ve özellikle çeklerin de konkordato çerçevesinde ödenmesi gündeme gelebilecektir. Kambiyo senedi alacaklıları da diğer alacaklılar gibi yapılacak ilan üzerine alacaklarını bildirmelidir¹⁵. Ancak alacak bildiriminde bulunulmamış olması hâlinde de bu alacaklar konkordatoya tâbi olacak, proje kapsamında ödenecektir.

¹³ Kendigelen (n 3) 276.

¹⁴ Aşık, Oruç, Tok ve Saçar (n 5) 702; Görgün, Börü ve Kodakoğlu (n 5) 639; Yıldırım ve Deren Yıldırım (n 5) 596; Karşlı (n 5) 848; Sarısözen (n 5) 121; Hakan Pekcanitez ve Güray Erdönmez, *7101 Sayılı Kanun Çerçevesinde Konkordato* (1. Baskı, Vedat Kitapçılık 2018) 4; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası (n 5) 682; Altay ve Eskiocak (n 5) 10.

¹⁵ Kambiyo senedine bağlı alacakların bildirilmesine ilişkin bkz. Levent Börü, ‘Adi Konkordatoda Alacaklıların Alacaklarını Bildirmesi’ (2019) 10(1) İnÜHFD 173, 183. Bu alacakların nisabın belirlenmesine etkisine ilişkin

Çeke bağlı alacakların bünyesinde barındırdığı tartışmalar ve maddi hukuk düzenlemeleri göz önünde bulundurulduğunda bu tür alacakların konkordato sürecinden nasıl etkileneceği hususunun değerlendirilmesi gerektiği aşıkardır. Bu noktada özellikle tartışma doğuran iki husus bulunmaktadır. Bunlardan ilki konkordatodan önce bankalara temlik ya da tahsil ciroyuyla devredilen çeklerin, konkordato sürecinde borçluya iade edilip edilmeyecekleri meselesidir. İkincisi ise konkordato talebinden önce düzenlenen ileri tarihli çeklerin, mühlet içinde bankaya ibraz edilmesi hâlinde çek hesabında karşılığı varsa bu karşılığın ödenip ödenmeyeceği, karşılığı yoksa karşılıksızdır işleminin yapılıp yapılmayacağı hususlarıdır. Uygulamada mahkemelerin ilk hâlde çeklerin ya da bedellerinin iadesine, ikinci hâlde ise karşılıksızdır işleminin yapılmasının engellenmesine ilişkin ihtiyati tedbir kararları verdiği görülmekte ve bu suretle alacaklıların maddi hukukun kendilerine tanıdığı hakları kullanmaları engellenmektedir. Bu iki hususu incelemeye geçmeden önce aslında her iki sorunun da temelinde yattığına inandığımız konkordato sürecinde alınabilecek muhafaza tedbirleri kapsamında maddi hukuka ilişkin tedbir kararı verilip verilemeyeceği meselesinin değerlendirilmesinin yerinde olacağı kanaatindeyiz.

B. Maddi Hukuka İlişkin Tedbir Kararı Verilip Verilemeyeceği Meselesi

İİK m. 287/1 hükmü uyarınca “*Mahkeme, geçici mühlet kararı ile birlikte borçlunun malvarlığının muhafazası için gerekli gördüğü tüm tedbirleri alır.*”. Konkordatonun bir çekişmesiz yargı işi olması ve kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması sebebiyle bu tedbirlerin mutlaka geçici mühlet kararının verildiği esnada alınması gerekli olmayıp mühlet süresi içinde de çeşitli tedbirlere hükmedilmesi mümkündür¹⁶. Kanunda geçen “*gerekli gördüğü tüm tedbirleri*” ifadesinin nasıl anlaşılması gerektiği, özellikle maddi hukuk bakımından etkiler doğuran tedbir kararlarının alınıp alınamayacağı hususu önem arz etmektedir. İflâs erteleme döneminde bu hususta hâkim görüş¹⁷ ve Yargıtay kararları¹⁸ mahkemelerce maddi hukuka yönelik karar alınamayacağı yönündeydi.

Konkordato uygulamasında ise bu hususta iki görüş bulunmaktadır. Bir görüşe¹⁹ göre mahkemenin, İİK m. 287/1 kapsamında alacağı tedbirler takip hukukuna ilişkin olmalı,

bkz. Levent Börü, *İflâs Dışı (Adi) Konkordatoda Alacaklılar Toplantısı* (1. Baskı, Yetkin Yayınevi 2023) 68-69.

¹⁶ Görgün/ Börü / Kodakoğlu (n 5) 648; Sarısözen (n 5) 227 vd.

¹⁷ Timuçin Muşul, *İflâsın Ertelenmesi* (2. Baskı, Oniki Levha Yayınevi 2010) 210.

¹⁸ Yargıtay 23 HD, 782/4746, 20.06.2014.

¹⁹ Sarısözen (n 5) 250; Şahin (n 6) 137-138, Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası (n 5) 551; Pekcanitez ve Erdönmez (n 5) 31 Mahkemelerin maddi hukuka yönelik kararlar alabileceğinin kabulü hâlinde mühlet

mahkeme maddi hukuka yönelik sonuçlar doğuran tedbirler almaktan kaçınılmalıdır²⁰. Bu kapsamda örneğin alacakların muacceliyet kazanmasına, temerrüde, hak ve defilerin kullanılmasına, takasın engellenmesine etkisi olan kararların verilemeyeceği kabul edilmektedir²¹. Bu görüşe göre mahkemenin tedbir kararını yaklaşık ispat düzeyinde bir inceleme ile verecek olması, maddi hukuka yönelik karar verilemeyeceğinin kabulünü gerektirir. Zira aksinin kabulü alacaklıyı telafisi imkânsız birtakım zararlarla karşı karşıya getirecektir²². Öte yandan bu karardan zarar görenlerin hâkimin sorumluluğu hükümleri uyarınca açacağı dava kapsamında Devlet tarafından ödenen tazminatın hâkime rücu edilmesi de hâkimi zor durumda bırakacaktır²³. Keza bu görüşü savunan Erdönmez'e göre her ne kadar konkordato maddi hukuk bakımından sonuç doğuran bir kurum olsa da konkordatonun İİK'da düzenlenen maddi hukuka yönelik etkileri istisnai niteliktedir ve bu sebeple de dar yorumlanmalıdır²⁴.

Doktrinde ileri sürülen bir başka görüşe²⁵ göre ise konkordato iflâsın ertelemesinin aksine yalnızca takip hukuku bağlamında sonuçlar doğurmamakta, maddi hukuka yönelik de sonuçlar doğurmaktadır. Örneğin borçların yeniden vadelendirilmesi, borçlarda indirim

esnasında ortaya çıkan tüm sorunların tedbir yolu ile halledilmeye çalışılması sonucunun doğabileceğine ilişkin bkz. Hakan Albayrak, *İflâs Dışı Adi Konkordatoda Konkordato Mühletinin Sözleşmeler Bakımından Sonuçları* (1. Baskı, Yetkin Yayınevi 2020) 77.

²⁰ "...İİK 287/1. fıkrafta, 297. maddenin ikinci fıkrasındaki hallerde dahil olmak üzere, mahkemenin, borçlunun malvarlığının muhafazası için gerekli gördüğü bütün tedbirleri alacağı belirtilmiştir. Bu hükmün lafzından da anlaşılacağı üzere, malvarlığının muhafazası için alınabilecek tedbirler sınırlı değildir. Konkordato talebi üzerine kanunda öngörülmemiş ancak mahkemece verilebilecek ihtiyati tedbirlerin amacı, konkordato talep eden borçlunun malvarlığı veya işletmesinin bütünlüğünün korunması ve konkordatonun amacına ulaşmasının sağlanmasıdır. 7101 sayılı kanunla yürürlükten kaldırılan iflâsın ertelenmesi taleplerinde, maddi hukuka ilişkin tedbirlere karar verilemeyeceği kabul edilmekteydi. Konkordatoda ise, maddi hukuka müdahale edebileceğine ilişkin düzenlemeler kanun koyucu tarafından düzenlenmiştir. (İİK m.294/1, 294/3, 294/4, 294/6, 296/1, 296/2). Yasanın 296. maddesinde, kesin mühletin sözleşmeler bakımından sonuçları üst başlığı ile ilk fıkrafta, sözleşmenin karşı tarafın konkordato profesinden etkilenip etkilenmediğine bakılmaksızın, borçlunun taraf olduğu ve işletmenin faaliyetinin devamı için önem arz eden sözleşmelerde yer alıp da borçlunun konkordato talebinde bulunmasının sözleşmeye aykırılık teşkil edeceğine, haklı fesih sebebi sayılacağına yahut borcu muaccel hale getireceğine ilişkin hükümlerin borçlunun konkordato yoluna başvurulmasında uygulanmayacağına yer verilmiştir. Bu düzenlemeler ve konkordatonun amacı göz önünde tutulduğunda, iflâs erteleme taleplerinde olduğu gibi maddi hukuka ilişkin tedbirlerin alınamayacağına dair kabul şekli yerinde değildir..." İstanbul 17 BAM, 1672/1058, 13.06.2019.

²¹ Sarısözen (n 5) 250; Pekcanitez ve Erdönmez (n 5) 32.

²² Sarısözen (n 5) 250.

²³ Sarısözen (n 5) 250.

²⁴ Güray Erdönmez, 'Konkordato Mühletinin Alacaklılara Etkisi' içinde Muhammet Özkes (edt), *Medeni Usul ve İcra İflâs Hukukunun Güncel Sorunları II* (Oniki Levha Yayınevi 2020) 18.

²⁵ Oğuz Atalay, 'Konkordato Reformu Hakkında Değerlendirmeler' içinde Muhammet Özkes (edt), *7101 Sayılı Kanunla Konkordato ve Elektronik Tebligat Konularında Getirilen Yenilikler* (Oniki Levha Yayınevi 2018) 218; Yıldırım / Deren Yıldırım (n 5) 608; Rukiye Duran, *Konkordato Mühleti ve Alacaklılar Bakımından Sonuçları* (1. Baskı, Yetkin Yayınevi 2020) 99.

yapılması, rehinli alacaklar dışında faiz işlemesinin durması, sözleşmelerde yer alan bazı hükümlerin geçersiz hâle gelmesi, alacağın temlikinin bazı hâllerde geçersiz kılınması, takasın sınırlandırılması gibi hususlar konkordatonun maddi hukuka olan etkilerini gözler önüne sermektedir²⁶. Bu sebeple maddi hukuka yönelik etkileri bulunan kurumun uygulanmasında maddi hukuktan doğan hakların kullanılmasına ilişkin olarak da tedbir kararı verilmesi mümkündür²⁷.

Kanaatimizce İİK m. 287/1 kapsamında maddi hukuka yönelik de tedbir kararlarının verilebileceği kabul edilmelidir. Zira konkordato her ne kadar takip hukukuna ilişkin bir kurum olsa da maddi hukuk bakımından da ciddi sonuçlar doğurmaktadır. Konkordatonun maddi hukuka etkileri özellikle İİK'nun 294/1, 294/3 ve 294/4 maddelerinde açıkça görülmektedir. Kaldı ki konkordatonun esas amacı borçlunun borçlarının ödenmesidir. Bu amaç ise borçlunun malvarlığının korunmasını zorunlu kılar²⁸. Bu anlamda borçlunun malvarlığının korunması maddi hukuka etkileri olan tedbir kararlarının alınmasını gerekli kılıyorsa konkordatonun başarıya ulaşması, borçlunun borçların ödenmesi için mahkemelerin bu yönde karar alabilmesi

²⁶ Atalay (n 25) 218.

²⁷ Atalay (n 25) 218; Duran (n 25) 99; Müjgan Tunç Yücel, *Konkordato Mühletinin Alacaklılar Bakımından Sonuçları* (1. Baskı, Oniki Levha Yayınevi 2020) 210. Bu görüş doğrultuda verilmiş bir BAM kararı: "... Bu kapsamda, teminat mektubunun nakde çevrilmesinin tedbiren durdurulmasına yönelik talep, borçlunun malvarlığının muhafazası kapsamında değerlendirilemez. Teminat mektubunun nakde çevrilmesinin tedbiren durdurulmasına yönelik karar; maddi hukuk alanında sonuçlar doğuran ve borçlu konkordato talep eden şirkete nazaran üçüncü kişi konumunda olanların maddi hukuktan doğan talep ve def-i haklarını etkileyen tedbirler olarak değerlendirilebilir. Konkordato talebinde, gerek geçici mühlet ve gerekse kesin mühlet süresi içerisinde, üçüncü kişilerin sahip oldukları hakları ve yüklendiği borçları etkileyeceğinden bu konuda tedbir kararı verilemez. Bunun dışında, muhatabın edimini yerine getirip getirmediği, teminat mektubunun nakde çevrilmesinin şartlarının oluşup oluşmadığı, teminat mektubunda belirtilen miktarın, garantör banka tarafından ödenip ödenmeyeceğine ilişkin ihtilaflar ile muhatap tarafından, teminat mektubunun haksız ve hukuka aykırı bir şekilde veya lehtar ile muhatap arasındaki sözleşmeye aykırı bir şekilde nakde çevrildiği veya çevrileceği iddiası ayrı bir davanın konusunu oluşturmaktadır. Bu şekilde açılacak bir davada, teminat mektubunun nakde çevrilmesinin engellenmesine yönelik HMK'nın 389 ve devamı mad. gereği tedbir kararı verilmesini har zaman talep edebilir. (Dairemizin 2019/2527 Esas, 2020/741 Karar ve 2019/2035 Esas 2020/245 Karar sayılı kararları) Sonuç olarak, teminat mektubunun hukuki niteliği itibarıyla konkordato talep eden borçlu lehine verilen teminat mektubunun, konkordato davasında, İİK'nın 287 ve devamı maddeleri gereğince nakde çevrilmesinin engellenmesine yönelik tedbir karar verilemeyeceğinden ve ilk derece mahkemesince talebin reddine dair karar hukuka uygun olduğundan..." İstanbul 17 BAM, 1324/741, 09.07.2020.

²⁸ "Konkordato mühleti içinde, borçlunun mal varlığının korunmasına dair ve konkordatonun amacının öngördüğü tüm tedbirlerin alınması gerekir. Konkordato talep eden borçlunun, konkordato işlemlerini gerçekleştireceği bu süreç içinde, icra ve iflâs takiplerine muhatap kılınması ve bir kısım tedbirlerin alınmaması malvarlığının tümüyle elinden çıkmasına yol açabilir. Oysa konkordatoda temel ilke, borçlunun malvarlığının başında bulunması ve işletmesini yeniden sağlam bir yapıya kavuşturmasının sağlanması olduğundan, bu dönemde tedbirlerin alınmaması sonucunda malvarlığının tasfiye edilmesi durumu ile karşılaşması hali konkordato kurumunun amacı ile bağdaşmayacaktır. Zira konkordato, borçlunun mallarının başında kalarak alacaklıların gerekli çoğunluğu tarafından kabul edilen ve mahkemece tasdik edilen konkordato projesine göre, alacaklıları daha iyi bir şekilde ve eşit koşullar altında tatmin etmeyi amaçlamaktadır. Buna karşılık gerekli görülen tedbirlere karar verilmemesi durumunda konkordato ile hedeflenen amaca ulaşılmasını imkânsız kılacaktır." İstanbul 17 BAM, 2680/2187, 13.12.2018.

mümkün olmalıdır. Nitekim İİK m. 287/1’de “*gerekli gördüğü tüm tedbirleri*” ifadelerine yer verilmiş; alınabilecek tedbirler bakımından bir sınırlama getirilmemiştir. Tüm bu sebeplerle İİK m. 287/1 kapsamında alınabilecek tedbirlerin maddi hukuka etkileri olan tedbirler de olabileceği kanaatindeyiz. Kanaatimizce alınabilecek tedbirlerin sınırlandırılması bakımından ölçüt, kararın etkilerini maddi hukukta mı yoksa takip hukukunda mı doğuracağı değil; konkordatonun amacıyla örtüşüp örtüşmediği olmalıdır. Bu kapsamda konkordatonun amacını aşan, aleyhine tedbir kararı verilen taraf için ağır bir yük teşkil eden tedbir kararları alınmamalıdır.

Önemle belirtmek gerekir ki bu başlık altında değerlendirilen husus borçlunun konkordato sürecinde olması sebebiyle malvarlığının korunması için İİK m. 287/1 hükmü uyarınca maddi hukuka yönelik bir tedbir kararının verilip verilemeyeceği hususudur. İİK m. 287/1, ihtiyati tedbire ilişkin HMK m. 389 hükmüne nazaran özel niteliktedir²⁹. Genel hükmün uygulanması için bu hususta özel bir düzenleme bulunmuyor olması gerekmektedir. Dolayısıyla borçlunun konkordato sürecinde olması dolayısıyla alınabilecek tedbir kararları İİK m. 287/1 kapsamında olmalıdır. Ancak maddi hukuka ilişkin uyuşmazlıklar bakımından görevli mahkemenin HMK m. 389 kapsamında bir ihtiyati tedbir kararına hükmetmesi de mümkündür.

C. Mühlet Kararından Önce Bankalara Ciro Edilen Çeklerin Durumu

Ticari hayatta çeklerin, kredi borçlularının, borçlarına karşılık olarak alacaklı konumunda bulunan bankalara ciro ettiği bir ödeme aracı olarak kullanıldığı görülmektedir. Uygulamada “müşteri çeki” olarak adlandırılan³⁰ bu senetler, kredi müşterisi tarafından borcuna karşılık olarak bankalara ciro edilen çekler olarak karşımıza çıkmaktadır³¹. Konumuz kapsamında mühlet kararından önce alacaklı bankaya ciro edilen çeklerin, mühlet içinde muaccel hâle gelmesinin temlik işlemini geçersiz hâle getirip getirmeyeceği ve bankalar tarafından çeklerin ya da tahsil edilmişse çek bedellerinin konkordato sürecinde bulunan borçluya iade edilip edilmeyeceği hususları incelenecektir.

²⁹ “İİK’nın 287/1 maddesinde, konkordato talebi üzerine, mahkeme, 286. Maddede belirtilen belgelerin eksiksiz olduğunu tespit ettiği takdirde derhal geçici mühlet kararı vereceği ve 297. Maddenin 2. Fıkrasında belirtilen haller de olmak üzere, borçlunun mal varlığının muhafazası için gerekli gördüğü tüm tedbirleri alacağı belirtilmiştir. HMK’nın 406/2. Maddesindeki düzenleme ile geçici hukuki korumalara ilişkin diğer kanunlarda yer alan özel hükümler saklı tutulmuştur. İİK’nın, 287. Maddesinde belirtilen düzenleme, HMK’nın 389. ve devamı maddelerinde belirtilen düzenlemeye göre özel niteliktedir. Genel hükümler ancak özel hükümlerde düzenleme yoksa olayın niteliğine uygun düştüğü sürece kıyasen uygulanabilir...” İstanbul 17 BAM, 415/457, 01.04. 2021.

³⁰ Yargıtay HGK, 19-817/ 1145, 30.05.2018.

³¹ Albayrak (n 19) 76.

1. Çeklerin Mühlet İçinde Muaccel Hâle Gelmesi

Kıymetli evrak hukuku bağlamında çekin bir vade kaydı içermesi mümkün olmasa da ticari hayatın gerekliliği olarak hukukumuzda ileri tarihli çek uygulamasına izin verildiği görülmektedir. Mühlet kararından önce keşide edilmiş ve alacaklı bankaya ciro edilmiş ileri tarihli bir çekin mühlet içinde muaccel hâle gelmesinin temlik işleminin geçerliliğini etkileyip etkilemeyeceği hususunun incelenmesi gerekmektedir³². Bu noktada temel hareket noktamız İİK m. 294/6 olarak karşımıza çıkmaktadır. Anılan düzenleme “*Konkordato mühletinin verilmesinden önce, müstakbel bir alacağın devri sözleşmesi yapılmış ve devredilen alacak konkordato mühletinin verilmesinden sonra doğmuş ise, bu devir hükümsüzdür.*” şeklindedir. Söz konusu madde ile müstakbel alacağın devrine ilişkin sözleşmenin geçerliliği, alacağın mühlet içinde doğmaması şartına bağlanmıştır. Diğer bir deyişle sözleşmenin geçersiz hâle gelmesi bakımından temel kriter alacağın doğum anı olacaktır³³.

Belirtmek gerekir ki alacağın doğum tarihi ile vade tarihi birbirinden farklı kavramlardır. Bir vade tarihi bulunan alacaklar bakımından vadeye bağlanmış olan husus alacağın doğumu değil; ifasıdır. Bu hâlde vade gelmeden önce alacaklı, alacak hakkının sahibidir ancak bu alacak muaccel hâle gelmediği için ifasını talep etmesi hukuken mümkün değildir³⁴. Dolayısıyla vadeye bağlı bir alacağın temlik işlemi, alacağın vade tarihi mühlet içindeki bir zamana denk gelir ise alacak mühlet kararından önce doğduğu için geçersiz olmayacaktır.

Kıymetli evrak içerdiği hakkın doğumuna etkisine göre ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan ilki açıklayıcı (izharî) kıymetli evraktır. Bu tür kıymetli evrak, daha önce doğmuş bir hakkın varlığını göstermek, bildirmek amacıyla düzenlenir³⁵. İkinci tür ise kurucu (ihdasî) kıymetli

³² “İcra ve İflâs Kanunu’nun 294/6. maddesi uyarınca; “Konkordato mühletinin verilmesinden önce, müstakbel bir alacağın devri sözleşmesi yapılmış ve devredilen alacak konkordato mühletinin verilmesinden sonra doğmuş ise, bu devir hükümsüzdür.” Çekin temlik cirosu ile devredildiği kabul edilmiş olması halinde davacı şirketin geçici mühletin ilanından önce davalıya ciro ettiği ve mühlet ilanından sonra muaccel olan ileri tarihli çekten kaynaklanan devir, yukarıdaki hüküm uyarınca geçersiz olacaktır. Bu çözüm aynı zamanda konkordato müessesinin ruhuna da uygundur. Bu durumda, gerek temlik cirosu ve gerekse temlik cirosu görünümünde gizli rehin cirosu yoluyla bankaya devredilen çek bedellerinin davalı banka tarafından konkordato talep eden şirket lehine komiserin kontrolünde bulunan hesaba aktarılması gerekirken davacının kredi borcundan mahsup edilmesi doğru olmamıştır. Bütün bu açıklamalar ışığında; mahkemece davaya konu icra takipleri incelenerek sonucuna göre karar verilmesi gerekirken aksi düşünce ve yanılğılı gerekçelerle davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiş hükmün bu nedenle bozulması gerekmektedir.” Yargıtay 6 HD, 1251/1999, 11.04.2022. Yargıtay 6 HD, 3042/4246, 21.11.2024.

³³ Serpil Işık, ‘7101 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Adi Konkordatoda Mühletin Müstakbel Alacakların Devri Üzerindeki Etkisi’ (2022) 28 (1) MÜHFD-HAD 407, 429.

³⁴ Işık (n 33) 430.

³⁵ Kendigelen ve Kırca (n 3) 25; Öztan (n 9) 34; Bozer ve Göle (n 3) 29.

evraktır. Bu tür kıymetli evrakta ise, kıymetli evrakın düzenlenmesiyle daha önce var olmayan bir hak doğmaktadır³⁶. Kurucu kıymetli evrakın en tipik örneğini ise kambiyo senetleri teşkil etmektedir. Dolayısıyla çekin ihtiva ettiği alacak hakkı, çekin düzenlenmesiyle doğmaktadır. Bunun sonucu olarak mühlet kararından önce çekin temlik edilmiş olması hâlinde mühlet içinde çekin muaccel olması İİK m. 294/6 kapsamında değerlendirilemez³⁷. Zira bu hâlde çeke bağlı alacak, keşide edildiği tarihte, mühlet kararından önce doğduğu için müstakbel bir alacağın devrinden söz edilemez. Mühlet kararından önce doğmuş bir alacak söz konusu olduğundan mühlet içinde çeke bağlı alacağın muaccel hâle gelmesi temlik sözleşmesinin geçerliliğini etkilemez.

2. Çeklerin veya Çek Bedellerinin Borçluya İade Edilip Edilmeyeceği Meselesi

Konkordato uygulamasında asliye ticaret mahkemelerince hakkında konkordato süreci başlamış borçlunun, mühlet kararından önce bankalara ciro etmiş olduğu çeklerin ya da tahsil edilmiş olması hâlinde çek bedellerinin borçluya iadesine yönelik ihtiyati tedbir kararları verildiği görülmektedir³⁸. Bu kararların yerindeliliğinin değerlendirilmesi bakımından yapılan cironun türü önem arz etmektedir.

a. Çekin Devrine Kısa Bir Bakış

Kıymetli evrak hukuku bağlamında çekte kabul yasağının bulunması ve çekin bir ödeme aracı olarak kabul edilmesi sebepleriyle çekle ilgili ancak tahsil cirosunun mümkün olabileceği gündeme gelse de kanun koyucu çekin devir kabiliyetini engellememiş hatta bu hususta özel hükümler (TTK m.788-793) kabul etmiştir³⁹. TTK uyarınca çek, kanunen emre yazılı kıymetli evrak olarak kabul edilir⁴⁰. Bunun sonucu olarak çekin devrinin, ciro ve çekin zilyetliğinin

³⁶ Kendigelen ve Kırca (n 3) 25; Öztan (n 9) 33; Bozer ve Göle (n 3) 29.

³⁷ Cemil Simil, ‘Konkordato Mühleti Verilmesinden Önce Bankalara Temlik Edilen Bono ve Çeklerin ya da Bedellerinin İadesinin Gerekip Geremediği’ (2020) 31(112) Bankacılar Dergisi 47, 50.

³⁸ “... bankaların hukuku dolanarak tahsil ettiği çekleri alacaklarına mahsup ettiğini, bu uygulamanın müvekkilin toparlanmasına en büyük engel olduğunu belirterek müvekkili tarafından verilmiş ve bankalar nezdinde teminata bulunan çeklerden yapılan tahsilatlar üzerine bloke konulmasının önlenmesini, konulan blokelerin kaldırılmasını, tahsil olunan çek bedellerinin müvekkile iadesini talep etmiştir. Mahkeme 02/01/2019 tarihli ara karar ile; davacı tarafından teminat amacıyla verilen ve komiser heyeti görüşünde belirtilen çeklerden yapılan tahsilatlar üzerine bloke konulmasının önlenmesine, vadesi gelmemiş çeklerin davacı şirkete iade edilerek korumalı hesapta tahsil edilmesine istinaf yolu açık olarak karar verilmiş, karara karşı müdahiller... tarafından istinaf yoluna başvurulmuştur...” İstanbul 17 BAM, 806/1738, 03.10.2019.

³⁹ Kendigelen ve Kırca (n 3) 309; Bozer ve Göle (n 3) 364.

⁴⁰ Çekin nama ya da hamiline şeklinde düzenlenmesi de mümkündür. Çekin, keşideci tarafından konulmuş “emre yazılı değildir”, “namadır” gibi açık bir kayıt içermesi hâlinde nama yazılı olduğu söylenebilecektir. Nama yazılı çek, alacağın temlikli hükümlerine göre devredilir. Çek, üzerinde “hamile/hamiline” kaydının ya da buna benzer bir kaydın bulunması hâlinde ise hamiline yazılı çek söz konusu olacaktır. Hamiline yazılı çekin devri

geçirilmesi şartıyla mümkün olacağı kabul edilmektedir⁴¹. Kanun koyucu tarafından emre yazılı çekin devri bakımından poliçe hükümlerine atıf yapılmış olmakla birlikte; çek bakımından özellik arz eden hususlar TTK m.788-793 hükümleri arasında düzenlenmiştir.

Kıymetli evrak hukukunda yapılaş amacına göre üç çeşit ciro karşımıza çıkmaktadır. Cironun, senette mündemiç hakkın devri maksadıyla yapılması hâlinde temlik cirosu söz konusu olur⁴². Buna karşılık ciro, hakkın devri maksadıyla değil de senet üzerindeki bedelin tahsili bakımından bir başka kimseye yetki vermek maksadıyla yapılmışsa bu hâlde ise tahsil cirosu söz konusu olacaktır⁴³. Son olarak senette mündemiç hakkın rehni amacıyla yapılan ciro ise rehin cirosu olarak adlandırılmaktadır⁴⁴. Çeke ilişkin olarak TTK m. 818 ile Kanun'un rehin cirosuna ilişkin 689. maddesine atıf yapılmadığı görülmektedir. Bu sebeple çekin, rehin cirosu ile devri mümkün değildir⁴⁵. Esasen bu durum çekin bir ödeme aracı olarak kabul edilmesinin de gereğidir⁴⁶.

Kıymetli evrak hukukunda aslolan cironun temlik cirosu olmasıdır, tahsil cirosu ise cironun özel bir görünümü mahiyetindedir. Bunun sonucu olarak herhangi bir belirleyici ifade yer almaksızın cirodan söz edildiğinde, bu ciro temlik cirosu olarak anlaşılmalıdır⁴⁷. Belirtmek gerekir ki temlik cirosunun geçerli kabul edilmesi için cironun temlik amacıyla yapıldığına ilişkin bir beyana gerek yoktur. Aksi yöndeki iddiaların yani cironun temlik amacıyla değil de tahsil amacıyla yapıldığına ilişkin iddiaların ise iddiayı ileri süren, bu iddiadan lehine hak

için çekin zilyetliğinin devri yeterli olacaktır. Ayrıntılı açıklamalar için bkz. Bozer ve Göle (n 3) 357 vd.; Poroy ve Tekinalp (n 3) 332; Yılmaz (n 3) 83 vd.

⁴¹ Kendigelen ve Kırcı (n 3) 310; Öztan (n 9) 264.

⁴² Kendigelen ve Kırcı (n 3) 206; Öztan (n 9) s. 11; Bozer ve Göle (n 3) 364; Ülgen, Helvacı, Kaya ve Nomer Ertan (n 3) 181; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer ve Hamamcıoğlu (n 3) 102.

⁴³ Bozer ve Göle (n 3) 123; Ülgen, Helvacı, Kaya ve Nomer Ertan (n 3) 183; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer ve Hamamcıoğlu (n 3) 104. Tahsil cirosu öğretide, kambiyo hukukuna özgü bir temsilci atama işlemi olarak nitelendirilmektedir. Kendigelen ve Kırcı (n 3) 227.

⁴⁴ Kendigelen ve Kırcı (n 3) 230; Bozer ve Göle (n 3) 116.

⁴⁵ Yukarıda açıklandığı üzere TTK hükümleri gereğince çekin rehin cirosuyla devredilmesi yasak olmakla birlikte çekin, teminat amacıyla inancılı temlik cirosu ile devredilmesi mümkündür. Bu kapsamda çekin gizli rehin cirosuyla mı yoksa inancılı temlik cirosuyla mı devredildiğinin tespiti önem arz etmektedir. Bu noktada Yargıtay'a göre "teminat", "temlik", "rehin" gibi ifadeler cironun türünün tespiti bakımından yeterli değildir. Bu noktada tarafların iradelerinin ve özellikle devralan hamile senedin mülkiyetinin devredilip devredilmediği hususunun incelenmesi gerektiği ifade edilmektedir. Cironun türünün belirlenmesi uygulamada hangi işlemin daha sıklıkla tercih edildiği hususunun da göz önünde bulundurulması gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yargıtay HGK, 11-589/212, 24.04.2024.

⁴⁶ Kendigelen ve Kırcı (n 3) 310.

⁴⁷ Öztan (n 9) 11; Kendigelen ve Kırcı (n 3) 310; Kendigelen (n 3) 243.

çıkarın tarafça ispatlanması gerekmektedir⁴⁸. Bu iddia ancak senetle ispat edilebilir. Temlik cirosu ile birlikte senedin zilyetliğinin devriyle beraber senet üzerindeki mülkiyet hakkı ve bu senetten doğan tüm haklar devredilmiş olur⁴⁹.

b. Yerel Mahkemelerce Verilen Kararların Hukuka Uygunluğu

Yukarıda çekin devri bakımından asıl olanın temlik cirosu olduğu ve bu suretle senet üzerindeki hakların da alacaklı bankaya devredilmiş olacağı incelendi. Konkordato uygulamasında aleyhine tedbir kararına hükmedilen tarafın bir banka olması hâlinde mühletten önce yapılan cironun temlik değil; tahsil cirosu olduğu yönünde bir ön kabul hareket edildiği ifade edilmektedir⁵⁰. Oysaki yukarıda ifade ettiğimiz üzere asıl olan cironun temlik cirosu olmasıdır. Dolayısıyla çekin tahsil amacıyla ciro edildiği ispat edilmedikçe asliye ticaret mahkemelerince verilen tahsil edilmemiş çeklerin iadesine ya da tahsil edilmişse senet bedelinin borçlunun hesabına yatırılmasına yönelik tedbir kararı, aslında bankanın mülkiyetine geçmiş bir hakkın tedbir kararıyla malvarlığından çıkarılması niteliğindedir. Böyle bir uygulama açıkça mülkiyet hakkının ihlali anlamına gelmektedir⁵¹.

Yukarıda ifade ettiğimiz üzere konkordato kapsamında İİK m. 287 uyarınca alınabilecek tedbirlerin maddi hukuka etkileri olan tedbirler olabileceğini kabul etmekle birlikte burada özellikle konkordatonun amacı ile sınırlı bir tedbirin söz konusu olması gerektiği kanaatindeyiz. Yerel mahkemelerce çeklerin iadesine yönelik verilen tedbir kararı ise anayasal bir hakkı ihlal eden, konkordatonun amacını tamamen aşan, olağanüstü bir tedbir niteliğindedir⁵². Zira bu yönde verilen kararlar banka için tek taraflı olarak aşırı ağır bir yük teşkil edecek, karşılığında bankanın alacağına kaim bir değer malvarlığına geçmesi durumu da söz konusu olmayacaktır⁵³.

⁴⁸ Sarısözen (n 9) 429; Simil (n 37) 49.

⁴⁹ Kendigelen ve Kırca (n 3) 206; Öztan (n 9) 11; Bozer ve Göle (n 3) 115.

⁵⁰ Uğur Topsakal ve Orkun Bayraktar, ‘Konkordato Yargılamalarında Maddi Hukuka İlişkin İhtiyati Tedbir Kararları’ (Lexpera Blog, 04 Ocak 2021) <<https://blog.lexpera.com.tr/konkordato-yargilamalarinda-maddi-hukuka-iliskin-ihiyati-tedbir-kararlari/>>; 04.01.2021.

⁵¹ Sarısözen (n 5) 430; Simil (n 37) 55; Şahin (n 6) 343.

⁵² Şahin (n 6) 342. “...Mahkemece anılan yasal düzenlemeler kapsamında, bankaların takas ve mahsup işlemlerinin önlenmesi için karar verilmişse de davacı taraf bu kez bankalara verilen çek ve senetlerin iadesini talep etmektedir. Ancak konkordato talebinden sonra bankaların elindeki çek ve senetleri, borçluya teslim zorlama niteliğinde karar verilmesi mümkün görülmediğinden mahkemece talebin reddine karar verilmesi yerindedir. Açıklanan nedenlerle ilk derece mahkeme kararı usul ve yasaya uygun olduğundan davacı vekilinin istinaf başvurusunun HMK’nun 353/1b.1 maddesi gereğince esastan reddine...” İstanbul 17 BAM, 303/432, 13.02.2020.

⁵³ Simil (n 37) 53.

Yerel mahkemelerin bu yönde vermiş olduğu ihtiyati tedbir kararının temelinde geçici mühletin ilanından sonra tahsil edilen çek veya senet bedellerini bankaların kendi alacakları ile takas etmesinin önüne geçmek, gerektiği takdirde söz konusu çekleri konkordato projesi kapsamında kullanmak olduğu ifade edilmektedir. Oysaki İİK m. 294/4 maddesi uyarınca *“Takas bu kanunun 200 ve 201. maddelerine tâbidir. Bu maddelerin uygulanmasında geçici mühletin tarihi esas alınır.”* Kanun maddesinden görüleceği üzere kanun koyucu konkordato takas bakımından iflâsta takas hükümlerinin uygulanacağını düzenlemiştir⁵⁴. Bu kapsamda Türk Borçlar Kanunu (TBK)⁵⁵ m. 139 uyarınca bir alacaklının, alacağını konkordato borçlusunun kendisinden olan alacağı ile takas edebilmesi için öncelikle kendi alacağı muaccel olmalıdır⁵⁶. Öte yandan İİK m. 200/1 uyarınca konkordato borçlusunun alacağının ise geçici mühlet kararından önce doğmuş olması gerekmektedir⁵⁷. Bu kapsamda çekin mühlet kararından önce tahsil edilmiş olması hâlinde bankanın takas imkânı söz konusu olabilecektir. Ancak İİK m. 200/1 hükmü uyarınca mühlet kararından sonra bir çekin tahsil edilmiş olması hâlinde bankanın bu borcu ile kendi alacağını takas etmesi imkânı bulunmamaktadır. Dolayısıyla mühlet içinde çekin iadesine yönelik olarak verilen ihtiyati tedbir kararı bu yönüyle amaçtan yoksundur.

Tahsil cirosu ile hamile yalnızca senedin bedelini senedi kendisine ciro eden kimse hesabına tahsil etme yetkisi tanınır⁵⁸. Diğer bir deyişle tahsil cirosuyla senet kendisine devredilen kimsenin senet üzerinde ya da senede bağlı haklar üzerinde mülkiyet hakkından söz edilemez⁵⁹. Tahsil cirosuyla senedi devralan kimse senet üzerinde bir tasarruf yetkisine sahip olmayıp yalnızca senedi tahsil etmek için gerekli girişimlerde bulunma ve tahsil ettiği bedeli senedi kendisine ciro edene iade etme borcu altına girer⁶⁰.

⁵⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Efe Direnisa, ‘Konkordatoda Takas’ (2020) 15 (189-190) Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 493, 508 vd.

⁵⁵ Türk Borçlar Kanunu, Kanun Numarası: 6098, Kabul Tarihi: 11.1.2011, RG 4.2.2011/ 27836.

⁵⁶ Direnisa (n 54) 511.

⁵⁷ Direnisa (n 54) 511.

⁵⁸ Bozer ve Göle (n 3) 123; Kendigelen (n 3) 246.

⁵⁹ “Uygulamada inançlı (gizli) tahsil cirosu (veya rehin cirosu) şeklinde yapılan cirolar da görülmektedir. İnançlı tahsil cirosu görünüşte temlik cirosundan farksızdır. Burada hamil, görünüşte temlik cirosu ve teslimle devretmesine karşılık, gerçekte senedi tahsil etmesi amacıyla üçüncü kişiye devretmektedir. Bu tür inançlı işlemlerin geçerli olduğu kabul edilmektedir. Ancak, yapılan cironun ve devrin tahsil amacıyla yapıldığını iddia eden kişi bunu ancak kesin delillerle ispat edebilir. Aksi takdirde, cironun temlik amacıyla yapıldığı kabul edilecektir.” Simil (n 37) 50.

⁶⁰ Şahin (n 6) 343.

Uygulamada bankaların müşterilerine çekin, tahsil cirosu ile verilmesi şartıyla kredi sağladığı, kredi müşterisi konkordato talep ettiğinde ise tahsil ettiği bu çeklerin bedellerini bankaların kendi alacakları ile takas ettikleri görülmektedir⁶¹. Bu açıdan mühlet kararından önce çekin bankaya tahsil cirosu ile devredilmiş olması hâlinde, bu çeklerin ve çeklerden elde edilen bedellerin takas ya da blokaj işlemi söz konusu olmaksızın konkordato borçlusuna iade edilmesi gerektiği yönünde tedbir kararı verilebileceği kabul edilmelidir⁶². Öğretide⁶³ bu tedbir kararının kredi müşterisinin konkordato sürecine girmiş olmasından değil; kambiyo hukukunun genel ilkeleri ve ihtiyati tedbir kararının şartlarının gerçekleşmesinden kaynaklandığı ifade edilmektedir. Bu kapsamda tahsil amacıyla ciro edilen bir çekin varlığı hâlinde, bankanın tahsil ettiği çeklerin bedellerini borçluya aktarması, tahsil etmediği çekleri ise talep hâlinde kredi müşterisine iade etmesi gerekmektedir. Bu hâlde de senet kendisine tahsil cirosu ile devredilen banka, senet bedelini mühlet içinde tahsil etmişse kendisinin borcu mühlet kararından sonra doğduğu için bu borcu, konkordato borçlusundan olan alacağı ile takas edemeyecektir⁶⁴.

D. Mühlet İçinde Çekin Bankaya İbrazı

Yukarıda açıklandığı üzere hukukumuzda ileri tarihli çek düzenlenmesi mümkündür. Bu suretle mühlet kararından önce düzenlenen bir çekin, mühlet içinde bankaya ibrazı hâlinde ödeme yapılıp yapılmayacağı ve ödeme yapılmadığı ya da yapılamadığı hâllerde karşılıksızdır işleminin yapılıp yapılmayacağı hususları değerlendirilmelidir.

1. Ödeme Yapılıp Yapılmayacağı Meselesi

Konkordatodan önce keşide edilmiş ileri tarihli çekin, mühlet içinde bankaya ibrazı hâlinde bu çekin ödenip ödenmeyeceğinin değerlendirilmesi bakımından incelenmesi gereken ilk husus bu alacağın konkordatoya tâbi olup olmadığıdır. Öncelikle belirtmek gerekir ki “*konkordatoya tâbi olmak*” ifadesi ile kastedilen, borcun konkordato koşulları kapsamında projeye göre ödenecek olmasıdır⁶⁵. İİK m. 308/c/2 hükmü uyarınca “*Bağlayıcı hale gelen konkordato, konkordato talebinden önce veya komiserin izni olmaksızın mühlet içinde doğan bütün alacaklar için mecburidir.*” Madde metninde görüleceği üzere bir alacağın konkordatoya

⁶¹ Albayrak (n 19) 76.

⁶² Şahin (n 6) 343; Simil (n 37) 52.

⁶³ Simil (n 37) 52.

⁶⁴ Sarısözen (n 5) 431; Simil (n 37) 11.

⁶⁵ Ömer Ulukapı, ‘Konkordatonun Sonuçları’ (2000) 8(1-2) SÜHFD 9, 12; Sarısözen (n) 661.

tâbi olması bakımından önem arz eden husus alacağın konkordato talebinden⁶⁶ önce doğup doğmadığıdır.

İleri tarihli çek alacakları bakımından değerlendirme yapacak olursak; ileri tarihli bir çek düzenlenmesi alacağın doğum anını değiştirmez⁶⁷. Diğer bir ifadeyle ileri tarihli çekerle ilgili alacak konkordato talebinden önce doğmuşsa, çek üzerinde yazan düzenleme tarihi konkordato talebinden sonraki bir döneme tekabül ediyor olsa da bu alacak konkordato talebinden önce doğduğu için konkordatoya tâbi olur⁶⁸. Bir başka deyişle çekin tarihinin, alacağın konkordatoya tâbi olması bakımından bir önemi bulunmamaktadır⁶⁹. Bu sebeple konumuz bakımından önem arz eden konkordatodan önce keşide edilmiş ileri tarihli çekerle ilgili alacakların ise, söz konusu alacak konkordato talebinden önce doğduğu için konkordatoya tâbi alacak olduklarının kabulü gerekmektedir. Keza çek, komiserin izni olmaksızın mühlet içinde düzenlenmişse bu hâlde de konkordatoya tâbi bir alacak olarak kabul edilmelidir.

Konkordatoya tâbi bir alacak olan çek alacağının, çekin mühlet içinde bankaya ibrazı hâlinde ödenip ödenmeyeceği meselesinin de değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu husus özellikle çek hesabında karşılığın bulunması hâlinde önem arz etmektedir. Konkordatoda iflâsın aksine borçlunun tasarruf yetkisi kısıtlanmamaktadır⁷⁰. Konkordatonun borçlu bakımından sonuçlarını düzenleyen İİK m. 297 hükmünde borçlunun, komiserin denetim ve gözetimi altında faaliyetlerine devam edeceği düzenlenmiştir. Anılan hükmün devamında ise mahkemenin mühlet kararı verirken ya da mühlet içinde gerekli gördüğü takdirde bazı işlemlerin borçlu tarafından geçerli olarak yapılmasının ancak komiserin izni veya onayı ile mümkün olacağı yönünde karar verebileceği düzenlenmiştir. Keza mahkemenin işletmenin faaliyetinin borçlu yerine komiser tarafından devam ettirileceği yönünde karar vermesi de mümkündür. Kural bu olmakla birlikte İİK m. 297/3 hükmü ile sayılan işlemlerin ancak mahkemenin izni ile yapılabileceği düzenlenmiştir. Anılan hükümde mahkeme iznine tâbi

⁶⁶ Alacağın konkordatoya tâbi olup olmadığının hangi ana göre belirleneceği tartışmalıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mesut Köksoy, 'Geçici Mühlete Karar Verilmeden Önce Doğan Borcun Borçlu Tarafından Mühlet Esnasında Ödenmesi' (2022) 5(1) Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 585, 587-588.

⁶⁷ Şahin (n 6) 339.

⁶⁸ Tunç Yücel (n 27) 94.

⁶⁹ Şahin (n 6) 339.

⁷⁰ Cemil Simil, *Konkordato Mühletinin Borçlu Bakımından Sonuçları* (1. Baskı, Oniki Levha Yayınevi 2020) 90.

işlemler arasında borçlunun, borçlarının ödenmesi hususu yer almadığı gibi kanunda da ödeme yapılmasını yasaklayan başkaca bir hüküm yer almamaktadır⁷¹.

Konkordato hukukunda hâkim olan ilkelerden biri alacaklıların eşitliği ilkesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim kanun koyucu konkordato sürecinde bu ilkenin hayata geçirilmesinin sağlanması maksadıyla İİK m. 294 ile alacaklılara birtakım sınırlamalar getirmiştir⁷². Öte yandan alacaklıların haklarının sınırlandırılmasının bir diğer amacı ise borçlunun malvarlığının muhafazasının sağlanması ve konkordato projesinin hazırlanması süresince alacaklıların baskılarından uzak tutulmaya çalışılmasıdır⁷³. Gerek alacaklıların eşitliği gerek borçlunun malvarlığının korunması ilkelerinin tam olarak uygulanabilmesi için kural olarak⁷⁴ mühlet içinde borçlunun, borçlarını ödeyemeyecek olmasının kabulü şarttır⁷⁵. Zira aksi takdirde ödeme yapılan alacaklının diğer alacaklılardan farklı bir işleme tâbi tutulması sebebiyle alacaklıların eşitliği ilkesine; yapılan ödemelerle borçlunun malvarlığının azaltılması suretiyle de borçlunun malvarlığının korunması ilkesine aykırı bir durum söz konusu olacaktır. Öte yandan öğretide borçlunun mühletten önce doğmuş bulunan borçlarını ödemesinin konkordatoya hâkim olan evrensellik, eşitlik ve kolektiflik amaçlarına da aykırı olacağı ifade edilmektedir⁷⁶. Kaldı ki İİK m. 308/c/2 hükmü ile konkordatonun, konkordatoya tâbi alacaklar için mecburi olduğu açıkça düzenlenmiştir. Dolayısıyla bu alacakların konkordato projesi kapsamında ödenmesi gerekmektedir.

Mühlet içinde ibraz edilen çek alacaklarının ödenip ödenmeyeceği çeşitli ihtimaller bakımından ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Ancak önemle belirtmek gerekir ki, sayacağımız ihtimaller çek hesabında çek bedelinin karşılığının bulunması hâlinde önem arz edecektir. Aksi takdirde Çek Kanunu m. 3/3 uyarınca muhatap banka, yalnızca karşılığı bulunmayan her bir çek yaprağı için ödemesi gereken tutarı ödemekle yükümlü olacaktır.

⁷¹ Tunç Yücel (n 27) 11. Yargıtay eski tarihli bir kararında kanunda yasaklayan bir düzenlemenin bulunmaması sebebiyle borçlunun, mühletten önce doğan borçlarını ödeyebileceği yönünde karar vermiştir. Karar için bkz. Yargıtay 12 HD, 10613/921, 10.02.1983.

⁷² Tunç Yücel (n 27) 12.

⁷³ Tunç Yücel (n 27) 12.

⁷⁴ Öğretide mühlet içinde borçlunun bazı borçlarının ödenmesinin mümkün olabileceği savunulmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Abdulkadir Haşhaş, 'Zaruret Doktrini Çerçevesinde Konkordato Projesine Tâbi Bir Borcun Tasdik Kararından Önce Ödenmesi' (2024) 26(1) DEÜHFD 557, 557 vd.

⁷⁵ Tunç Yücel (n 27) 12; Altay ve Eskiocak (n 5) 177-178; Necmeddin Berkin, *İflâs Hukukunda Konkordato* (1. Baskı, İsmail Akgün Matbaası 1949) 66; Süha Tanrıver, *Konkordato Komiseri* (1. Baskı, Yetkin Yayınevi 1993) 63.

⁷⁶ Duran (n 25) 114-115.

Mahkeme tarafından mühlet kararı verilirken ya da mühlet içinde borçlunun, borçlarını ancak komiserin izni ile ödeyebileceği yönünde bir karar verilmiş olabilir. Keza öğretide konkordato komiserinin de konkordato talebinden önce doğan borçların ödenmesini yasaklayabileceği ifade edilmektedir⁷⁷. Bu hâlde şayet komiser, çek alacağının ödenmesine izin verirse muhatap banka tarafından ödeme yapılacaktır; buna karşılık komiserin izni yoksa ödeme yapılamayacaktır.

Buna karşılık borçlunun, borçlarını ödemesinin komiserin iznine bağlanmamış olması hâlinde ise öğretide ileri sürülen bir görüşe⁷⁸ göre konkordato başvurusundan önce doğan bir alacak için ileri tarihli çek keşide edilmiş ise bu alacak konkordatoya tâbi bir alacak olacağı için mühlet içinde ödenmeyecek; proje kapsamında ödenecektir. Öğretide ileri sürülen bir diğer görüşe⁷⁹ göre ise mühlet kararıyla birlikte borçlunun malvarlığından yapılacak tüm ödemeler, komiserin onayına bağlanmadığı hâllerde üçüncü kişi konumundaki bankanın parayı çeki ibraz edene ödemesi gerekmektedir.

Kanaatimizce konkordatoya tâbi bir alacak olarak kabul ettiğimiz çek alacağının mühlet içinde ödenmemesi; proje kapsamında ödenmesi gerekmektedir. Ancak çek ilişkisinin niteliği gereği burada ödemeyi yapacak olan üçüncü kişi konumundaki bankadır. Muhatap bankanın kısmen ya da tamamen karşılığı bulunan bir çekin süresi içinde kendisine ibraz edilmesi hâlinde ödeme yapması zorunludur⁸⁰. Çek Kanunu m. 3/7 uyarınca kanun koyucu tarafından bankanın bu yükümlülüğü yerine getirmemesi hâlinde hamile gecikme cezası ödeneceği düzenlenmiştir. Aynı zamanda Çek Kanunu m. 7/5 hükmü uyarınca muhatap bankanın bu fiili suç teşkil edecek ve bu suçu işleyen banka görevlisinin cezai sorumluluğu doğacaktır. Kanaatimizce çek bedelinin karşılığı varsa borçlunun konkordato sürecinde olması muhatap bankanın kendisine ibraz edilen çeki ödeme yükümlülüğünü ortadan kaldırmayacaktır. Bu kapsamda konkordatonun ruhu ve amacı, alacaklıların eşitliği ve borçlunun malvarlığının korunması ilkeleri gözetilerek asliye ticaret mahkemeleri tarafından çek bedelinin ödenmemesi yönünde bir tedbir kararı verilmesinin yerinde olacağı kanaatindeyiz. Ancak mahkemelerce çek bedelinin ödenmemesi yönünde verilen tedbir kararları, çekin zaten ödenmeyecek olması sebebiyle ibraz süresi içerisinde muhatap bankaya ibraz edilmemesi ve bu suretle ibraz süresinin kaçırılması sonucunu doğurabilir. Hak düşürücü süre niteliğinde olan ibraz süresinin

⁷⁷ Köksoy (n 66) 595; İlhan E. Postacıoğlu, *Konkordato* (Fakülteler Matbaası 1965) 65.

⁷⁸ Tunç Yücel (n 27) 94.

⁷⁹ Sarısözen (n 5) 503; Pekcanitez ve Erdönmez, (n 5) 77.

⁸⁰ Kendigelen ve Kırca (n 3) 322.

kaçırılmasının en önemli sonuçlarından⁸¹ biri ise hamilin, kambiyo hukukuna dayanan başvurma hakkını kaybetmesidir (TTK m. 808). Çek hamilinin böyle bir hak kaybı yaşamasının önüne geçmek için asliye ticaret mahkemesinin, çek bedelinin ödenmemesine ilişkin vereceği ihtiyati tedbir kararında, konkordato mühleti içerisinde ibraz süresinin korunacağı yönünde de karar vermesinin kanaatindeyiz.

Çekin mühlet içinde ancak kanuni ibraz süresi geçtikten sonra muhatap bankaya ibrazı hâlinde muhatap tarafından ödeme yapılıp yapılmayacağı hususunun da incelenmesi gerekmektedir. TTK m. 799/1 hükmü uyarınca çekte ibraz süresinin geçirilmesinin sonuçlarından biri düzenleyenin ibraz süresi geçen çekten cayabilmesidir. Öte yandan çekten cayılmadığı sürece muhatap, ibraz süresi geçtikten sonra da karşılığı bulunan çeki ödemek yetkisine sahiptir (TTK m. 799/2). Ancak yukarıda açıklandığı üzere konkordatonun ruhu ve amacı, alacaklıların eşitliği ve borçlunun malvarlığının korunması ilkeleri gereğince kanuni süre içinde ibraz edilen çeklerde olduğu gibi, ibraz süresinin geçmiş olması hâlinde de bankanın çek hesabında karşılığı bulunan çek bedelini ödememesi gerektiği kanaatindeyiz. Süresi içinde ibraz edilmeyen çekin karşılığının bulunmaması hâlinde ise muhatap herhangi bir ödeme yapmayacak, çekin ödenmeme sebebi olarak ise ibraz süresinin geçmiş olması gösterilecektir.

2. Karşılıksızdır İşlemi Yapılıp Yapılmayacağı Meselesi

Çekin keşide tarihine göre belirlenen kanuni ibraz süresi⁸² içinde muhatap bankaya ibraz edilip çek hesabında kısmen ya da tamamen karşılığının bulunmaması sebebiyle ödenememesi hâlinde çeki “karşılıksızdır” işlemi yapılması mümkündür⁸³. Çeki karşılıksızdır işlemi yapılmasının önemli sonuçları bulunmaktadır⁸⁴. Karşılıksız çekin hukuki yaptırımını düzenleyen TTK m. 808 hükmü uyarınca çekin ödenmemiş olması hâlinde hamil, cirantalara, keşideciye ve diğer çek borçlularına başvurma hakkını kazanacaktır. Öte yandan Çek Kanunu

⁸¹ Çekte ibraz süresinin kaçırılmasının sonuçları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Şükrü Yıldız, ‘İbrâz Süresini Geçiren Çek Hamilinin Hukuki Durumu ve Yargıtay Kararları’ içinde Özlem Erişgin (edt.), *Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XIX: Bildiriler- Tartışmalar* (1. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 2003) 159 vd.

⁸² TTK m. 796: “(1) Bir çek, düzenlendiği yerde ödenecekse on gün; düzenlendiği yerden başka bir yerde ödenecekse bir ay içinde muhataba ibraz edilmelidir. (2) Ödeneceği ülkeden başka bir ülkede düzenlenen çek, düzenlenme yeri ile ödeme yeri aynı kıtada ise bir ay ve ayrı kıtalarda ise üç ay içinde muhataba ibraz edilmelidir. Bu bakımdan, bir Avrupa ülkesinde düzenlenip de Akdenize sahili bulunan bir ülkede ödenecek olan ve aynı şekilde Akdenize sahili olan bir ülkede düzenlenip bir Avrupa ülkesinde ödenmesi gereken çekler aynı kıtada düzenlenmiş ve ödenmesi şart kılınmış sayılır. (3) Birinci ve ikinci fıkralarda yazılı süreler, çekte yazılı olan düzenlenme tarihinin ertesi günü başlar.”

⁸³ Kendigelen ve Kırca (n 3) 333.

⁸⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Poroy ve Tekinalp (n 3) 384 vd.; Yılmaz (n 3) 227 vd.; Ahmet Büyükişli *Karşılıksız Çeki Bağlayan Sonuçlar* (1. Baskı, Seçkin Yayınevi 2020) 71 vd.

m. 5/1 ile ibrazında “çekle ilgili karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyle vermek” fiili suç olarak düzenlenmiş; bu hâlde failin binbeşyüz güne kadar adli para cezası ile cezalandırılacağı hükme bağlanmıştır. Karşılıksız çek suçu ile ilgili olarak Çek Kanunu m. 5/1 ikinci cümle ile bir de özel bir koruma ve güvenlik tedbiri öngörülmüştür⁸⁵. Buna göre bazı kişiler hakkında mahkemece “çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı” kararı verilebilecektir.

Yukarıda açıkladığımız üzere borçlunun konkordato sürecinde olması hâlinde çek bedelini ödemenin komiserin iznine bağlı olması, bu alacağın bir konkordato alacağı olarak değerlendirilmesi gibi çeşitli sebeplerle ödenmemesi mümkündür. Bu hâllerde çekte karşılıksızdır işleminin yapılıp yapılmayacağı hususunun değerlendirilmesi gerekmektedir.

Mahkeme tarafından mühlet kararı ile birlikte ya da mühlet içinde borçlunun ödemelerinin konkordato komiserinin izni ile yapılacağı yönünde bir karar verilebilir. Bu durumda çekin, hesapta karşılığı varsa, ancak komiser izni bulunmaması sebebiyle ödeme yapılamamışsa çek üzerinde karşılıksızdır işlemi yapılamayacaktır⁸⁶. Zira bu hâlde çekin ödenmemesi, çekin karşılığının bulunmamasından kaynaklanmamaktadır⁸⁷. Öğretide⁸⁸ ve yargı kararlarında⁸⁹ bu hâlde karşılıksızdır şerhi yerine “borçlu hakkında mühlet kararı verildiği ve komiserin izni olmamasından dolayı herhangi bir işlem yapılamadığını” belirtir bir şerh düşülmesinin yerinde olacağı ifade edilmektedir. Bu şerh ibraz yerine geçecek ve böylece banka kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktarı ödemek yükümlülüğünden de kurtulacaktır⁹⁰. Benzer şekilde ödemelerin komiserin iznine bağlanmış olması hâlinde komiserin bu yönde bir izni yoksa ve çek hesabında da karşılık bulunmuyorsa bu hâlde de yine karşılıksızdır işleminin yapılmaması gerekir⁹¹. Zira bu hâlde de çekin ödenmemesi komiserin izninin bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Önemle belirtmek gerekir ki çek hamilinin, başvurma

⁸⁵ Kendigelen ve Kırca (n 3) 349; Poroy ve Tekinalp (n 3) 385; Kendigelen (n 3) 462.

⁸⁶ Tunç Yücel (n 27) 194; Şahin (n 6) 340; Sarısözen (n 5) 508.

⁸⁷ Tunç Yücel (n 27) 194-195; Gökberk Özsöker, *Konkordato Mühletinin Sözleşmeler Bakımından Doğurduğu Sonuçlar* (1.Baskı, Yetkin yayınevi 2024) 291.

⁸⁸ Tunç Yücel (n 27) 95.

⁸⁹ İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi tarafından bu yönde verilmiş bir karar: “...Açıklanan nedenlerle ve özellikle 2004 sayılı İİK 287. maddedeki mahkemenin borçlunun malvarlığının muhafazası için gerekli gördüğü bütün tedbirleri alır düzenlemesi de göz önünde bulundurularak, konkordatonun amacı ile aykırı düşmeyecek olan, borçlu şirketin keşide etmiş olduğu çeklerin muhatap bankaya ibrazı ve karşılığının olmaması halinde “ karşılıksızdır “ şerhi düşülmeyerek, geçici mühletin ilan tarihi sonrasında bankaya ibraz edilen borçlu şirketin keşide ettiği ve karşılıkları bulunmayan çekler yönünden, “ konkordato tedbiri “ şeklinde şerh düşülmesi yönünden ihtiyati tedbir talebinin kabulüne karar verilmesi gerekirken, buna ilişkin talebin reddi isabetli görülmemiştir...” İstanbul 17 BAM, 492/894 16.05.2019.

⁹⁰ Tunç Yücel (n 27) 95.

⁹¹ Şahin (n 6) 340.

hakkını kazanması çeke karşılıksızdır işlemi yapılmasına bağlı değil; çekin ödenmemesine bağlıdır⁹². Dolayısıyla çeke karşılıksızdır işlemi yapılamayan bu hâllerde de çek hamilinin; cirantalara, keşideciye ve diğer çek borçlularına başvurması mümkündür. Ancak keşidecinin konkordato sürecinde olması dolayısıyla İİK m. 294 hükmü uyarınca keşideci bakımından takip yoluna başvurulması mümkün olmayacaktır.

Konu bakımından esas sorun teşkil eden husus ödemelerin komiserin iznine bağlanmadığı durumlarda, mühlet içinde ibraz edilen çekin, hesapta karşılığının bulunmaması hâlinde karşılıksızdır işleminin yapılıp yapılmayacağıdır. Uygulamada mahkemelerin bu hâllerde karşılıksızdır işlemi yapılmasını önlemek için ihtiyati tedbir kararları verdiği görülmektedir⁹³. Öğretide⁹⁴ ise bu yönde verilen bir ihtiyati tedbirin hukuka uygun olmadığı, zira bu tedbirin üçüncü kişilerin haklarını kullanmasını engelleyen maddi hukuka ilişkin bir tedbir olduğu ifade edilmektedir. Öte yandan karşılıksız şerhi verilmesinin ihtiyati tedbirle engellenmesinin borçluyu, banka hesabını karşılıksız bırakmaya sevk edeceği de ifade edilmektedir⁹⁵.

⁹² Reisoglu (n 9) 283.

⁹³ “Farklı nedenlerle, nakit döngüsünde ciddi sıkıntılar yaşayan, mali yönden ödeme gücü içinde olan ve bu sebeple konkordato talebinde bulunan borçlu şirketin, ticari hayatının devamında önemli yer tutan keşide ettiği çeklerin bankaya ibrazında “karşılıksızdır” şerhi yazılması, yukarıda ayrıntılı şekilde ifade edildiği üzere, çek kanunu kapsamında karşılaşılabilecek yaptırımlar ve özellikle, adli para cezası, elindeki bütün çek yaptırımlarını ait olduğu bankaya iade etmekle yükümlü olması, yeni çek hesabı açılmayacağı, mevcut olan organ üyeliği görev sürelerinin sonuna kadar devam etse dahi, yasaklılık süresi içinde sermaye şirketlerinin yönetim organlarında görev alamamaları halleri gözetildiğinde, proje kapsamında borçlarını ödemek suretiyle alacaklıların İflâs tasfiyesine göre daha iyi bir şekilde ve eşit koşullar altında tatmin etmeye yönelik konkordato ile ulaşılması öngörülen hedefe uygun düşeceğinin kabulü mümkün görülmemektedir. Açıklanan nedenlerle ve özellikle 2004 sayılı İİK 287. maddedeki mahkemenin borçlunun malvarlığının muhafazası için gerekli gördüğü bütün tedbirleri alır düzenlemesi de göz önünde bulundurularak, konkordatonun amacı ile aykırı düşmeyecek olan, borçlu şirketin keşide etmiş olduğu çeklerin muhatap bankaya ibrazı ve karşılığının olmaması halinde “karşılıksızdır” “şerhi düşülmeyerek, geçici mühletin ilan tarihi sonrasında bankaya ibraz edilen borçlu şirketin keşide ettiği ve karşılıkları bulunmayan çekler yönünden, “ konkordato tedbiri nedeniyle işlem yapılamayacağına dair şerh düşülmesi yönünden ihtiyati tedbir talebinin kabulüne karar verilmesi gerekirken, buna ilişkin talebin reddi isabetli görülmemiştir.” İstanbul 17 BAM, 119/1072, 13.06.2019. Aynı yönde bkz. İstanbul 17 BAM, 492/984, 16.05.2019. İstanbul 45 BAM, 267/319, 06.03.2024.

Aksi yönde bir yerel mahkeme kararı: “Konkordatonun, borçlunun tarafı olduğu sözleşmelere olan etkisi İİK 296. Maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddedeki düzenleme borçlunun temel mal ve hizmet sağlayan sözleşmelerin devam etmesi amacıyla getirilmiştir. Bu düzenleme ile borçluya tanınan haklar, borçlunun tarafı olduğu sözleşmelerdeki edimlerini yerine getirmekten kaçınma imkânı sağlamaz. Bu açıdan bakıldığında borçlunun ticari ilişkisi nedeniyle düzenlemiş olduğu çeklerle ilgili bankaya ibraz halinde karşılıksız kaşesi vurulmaması şeklinde mahkemece bir karar verilmesi mümkün değildir. Zira çek düzenleyen borçlunun, bu çek nedeniyle lehtar ya da cirantalar ile arasında oluşan hukuki ilişkiye ve banka ile olan hukuki ilişkisine geçici mühlet nedeniyle müdahale edilmesi konkordato kurunun amacı aşar niteliktedir. Çek bir ödeme vasıtası olup, karşılığı edimin yerine getirilip getirilmediği hususu yargılamayı gerektirdiğinden 3.kişileri etkileyecek şekilde çekin karşılıksız kaşesi vurulmaktan muaf tutulması yönündeki talep yerinde görülmemiştir.” İstanbul Anadolu 1 Asliye Ticaret Mahkemesi, 2018/1078 Esas sayılı dosyasında 08/10/2018 tarihinde verilen karar.

⁹⁴ Şahin (n 6) 340.

⁹⁵ Şahin (n 6) 340; Özsoker (n 87) 291.

Mahkemelerin karşılıksız şerhi vurulmasını engellemeye yönelik vermiş oldukları tedbir kararlarının altında yatan sebep, konkordatonun amacı olarak ifade edilmektedir⁹⁶. Karşılıksızdır işleminin yapılması ile yukarıda yer verdiğimiz sonuçların doğmasının ve özellikle borçlu hakkında çek hesabı açma ve çek keşide etme yasağının bulunmasının borçlunun ticari faaliyetinin devamını güçleştireceği, bu durumun ise konkordatonun başarıya ulaşma şansını ortadan kaldıracak ifade edilmektedir. Böyle bir değerlendirmenin yapılmasına sebebiyet veren husus karşılıksız çekin cezai sonuçlarıdır. Zira hukuki sonuçları bakımından karşılıksız çekin konkordato sürecine konkordatonun amacına ulaşmasını engelleyen bir etkisi olmayacaktır. Yetkili hamil, başvurma hakkına sahip olacak; yalnızca bu başvurma hakkını keşideciye karşı kullanmak isterse İİK m. 294 hükmü sebebiyle keşideciye karşı takip başlatması mümkün olmayacaktır.

Keşidecinin konkordato sürecinde olmasının karşılıksız çek suçuna ilişkin yargılamaya etkilerinin neler olacağına ilişkin ise çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bu kapsamda Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 12. Ceza Dairesi tarafından verilen bir kararda⁹⁷ keşidecinin konkordato talep etmiş olmasının bir hukuka uygunluk nedeni teşkil edeceğinin hükme bağlandığı görülmektedir⁹⁸. Yargıtay konuya ilişkin kararında⁹⁹ ise karşılıksız çek keşide etme suçundan dolayı yargılama yapan icra ceza mahkemesinin, keşidecinin konkordato talebinde bulunmuş olması hâlinde konkordato yargılamasının ceza yargılaması bakımından bekletici mesele yapılmasına hükmetmiştir.

⁹⁶ İstanbul 17 BAM, 119/1072, 13.06.2019.

⁹⁷ “Çek görüldüğünde ödenecek bir kambiyo senedir. Kural olarak çekte vade olmaz. Ancak 5491 sayılı Çek Kanunu geçici madde 1/5 bent ileri tarihli (vadeli) çek keşidesine cevaz vermektedir. Keşideci şirketin konkordato talebi kabul edilmiş ve suça konu ileri tarihli çek, konkordato başvurusunda gösterilmiş ve ödeme planına alınmış olduğu hallerde, çek bedelinin hesapta bulundurulması zorunluluğu bir mahkeme kararı ile ortadan kalkacağı için bir ‘hukuka uygunluk’ nedeninin varlığı kabul edilebilir...” Gaziantep 12 BAM, 424/282, 22.02.2019.

⁹⁸ Aynı yönde bkz. Sakarya 5 BAM, 575/641, 02.05.2019.

⁹⁹ “...Açılan ceza davasında sanık olarak yargıladıkları tüzel kişi şirket yetkililerinin, şikayetçi olarak gelen alacaklılarla, suça konu çekin miktarı ve ödeme tarihi (vadesi) hususunda anlaşma müzakerelerini yürüttükleri, çekin karşılığını ödemek veya ödememek hususunda özel hukuk mahkemesince verilecek konkordato tasdiki kararını bekledikleri, suçun sübutu halinde verilecek cezanın miktarını belirleyecek olan çek bedelinin, karşılıksız çıkan miktarın veya suçun işlendiği tarihi belirleyecek olan keşide / (vadeli çekte) ödeme süresinin dahi başka bir mahkeme huzurunda henüz muarazalı olduğu, konkordato tasdik edilecek olursa; çekin karşılığının ne zaman ve ne miktarda ödeneceğinin bir hukuk mahkemesi kararıyla yeniden belirleneceği, dolayısıyla bankaya ibrazında karşılıksızdır kaşesi vurulduğu (suçun işlendiği) tarihten sonra belki de suçun konusunun dahi ortada kalmayacağı değerlendirilmek suretiyle 5271 sayılı CMK’nin 218/1. maddesi gereği, bekletici sorun kararı vermeleri gerekeceği...” Yargıtay 19 CD, 23974/9339, 10.06.2019. Aynı yönde İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi kararları için bkz. İstanbul 16 BAM, 3569/5304, 14.11.2019. İstanbul 16 BAM, 5394/6060, 12.12.2019.

Öğretide ileri sürülen bir görüşe¹⁰⁰ göre ise Yargıtay'ın bekletici mesele yapılması yönündeki kararı isabetli değildir. Zira burada ceza yargılamasının sonuçlanması, özel hukuk mahkemelerince incelenmesi gereken bir sorunun çözümüne bağlı değildir. Bu hâlde beklenen şey yalnızca konkordato sürecinin nasıl sonuçlanacağıdır. Bu görüşe göre karşılıksız çek suçuna ilişkin yargılamada, keşideci hakkında konkordato talebinin bulunmaması bir muhakeme şartı olarak değerlendirilmelidir¹⁰¹. Bu kapsamda geçici mühlet kararının verilmesiyle konkordato sürecinin başlaması, karşılıksız çek suçuna ilişkin yargılama bakımından olumsuz bir muhakeme şartının eksikliği sebebiyle suça ilişkin yargılamanın hiç başlamamasına sebep olacak ve bu hususta icra ceza mahkemesinin durma kararı vermesi gerekecektir¹⁰².

Kanaatimizce Yargıtay'ın karşılıksız çeki ilişkin ceza yargılaması için konkordato sürecinin sonuçlanmasının beklenmesine yönelik kararı yerindedir. Ancak bu hâlde konkordatoya ilişkin kararın bekletici mesele yapılması, bekletici mesele müessesinin niteliği ile bağdaşmamaktadır. Ceza Muhakemesi Kanunu m. 218 uyarınca Ceza Muhakemesi Hukuku'nda bekletici sorun, bir ceza davasının görülebilmesinin bir başka mahkemenin yetkisine giren bir sorunun ya da uyuşmazlığın çözülmesine bağlı olması hâlinde söz konusu olacaktır¹⁰³. Oysaki burada özel hukuk mahkemesince yapılan bir inceleme söz konusu değildir; yalnızca konkordato sürecinin sonuçlanması beklenmektedir. Kaldı ki Çek Kanunu m. 5/1 hükmü uyarınca mahkeme tarafından re'sen bir muhafaza tedbiri olarak yargılama süreci boyunca keşideci hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı verilecektir. Söz konusu koruma tedbiri borçlunun ticari faaliyetlerinin devamını oldukça güçleştirmek suretiyle, ceza yargılamasının ne yönde sonuçlanacağı bakımından oldukça etkili olan konkordatonun tasdiki veya reddi kararının verilmesini de etkileyecektir. Dolayısıyla kanaatimizce de keşidecinin konkordato talep etmiş olmasının bir olumsuz muhakeme şartının yokluğu kapsamında değerlendirilip icra ceza mahkemesince durma kararı verilmesi yerinde olacaktır.

Yukarıda yer verilen açıklamalar ışığında çekin mühlet içinde bankaya ibrazı hâlinde, çek hesabında karşılığının bulunmaması sebebiyle yapılacak karşılıksızdır işleminin ihtiyati tedbir kararı ile engellenmesinin yerinde olmadığı kanaatindeyiz. Zira bu yönde bir tedbir kararı

¹⁰⁰ Hakan Karakehya ve Nilüfer Boran Güneysu, 'Konkordatonun Çekle İlgili Karşılıksızdır İşlemi Yapılmasına Sebebiyet Verme Suçundan Kaynaklı Cezai Sorumluluğa Etkisi' (2019) 23(4) AHBVÜHFD 3, 27-28.

¹⁰¹ Karakehya ve Boran Güneysu, (n 100) 28.

¹⁰² Karakehya ve Boran Güneysu, (n 100) 28.

¹⁰³ Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (19. Baskı, Savaş Yayınevi 2019) 105; Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoglu, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (12. Baskı, Seçkin Yayınevi 2024) 168; Cumhur Şahin ve Neslihan Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (14. Baskı, Seçkin Yayınevi 2023) 133.

konkordatonun amacı ile bağdaşmayacaktır. Konkordatoda tedbir kararının alınmasının gerekçesi borçlunun malvarlığının korunmasıdır. Kanaatimizce bu hâlde borçlunun malvarlığını tehlikeye düşüren bir durum söz konusu değildir. Karşılıksız çekin hukuki yaptırımını kapsamında zaten keşideci olan konkordato borçlusuna takip yapılması mümkün değildir. Ceza yargılaması bakımından da konkordato sürecinin varlığı, olumsuz muhakeme şartının yokluğu olarak değerlendirilmeli ve ceza yargılaması başlamamalıdır. Bunun sonucu olarak borçlu hakkında mühlet içinde karşılıksız çek keşide etmek suçundan mahkûmiyet kararı verilemeyeceği gibi bir muhakeme söz konusu olmayacağı için Çek Kanunu m. 5/1'de yargılama süresince de hükmedilebileceği düzenlenen çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı da söz konusu olmayacaktır.

Asliye ticaret mahkemesinin konkordatonun tasdikine ya da reddine ilişkin kararının karşılıksız çek suçuna ilişkin yargılamaya etkisinin ne olacağına ilişkin ise Yargıtay¹⁰⁴, konkordatonun tasdikine karar verilmesi hâlinde çeke ilişkin hususların konkordato anlaşması çerçevesinde yeniden belirlenecek olması sebebiyle söz konusu çekin suça konu çek olmaktan çıkacağı bu sebeple failin de beraatine karar verileceği; konkordatonun reddine hükmedilmesi hâlinde ise şayet mühlet içinde çek hesabının yönetimi konkordato komiserine bırakılmış ve çek bu dönemde karşılıksız kalmışsa konkordato komiserinin bu fiili sebebiyle sorumlu tutulacağı, buna karşılık mahkeme tarafından komisere böyle bir yetki verilmemişse bu hâlde şirket yöneticilerinin sorumluluğunun söz konusu olacağına hükmetmiştir. Öğretide¹⁰⁵ ise konkordatonun tasdiki kararının suçun işlenmesinden sonra doğan bir sebep olarak değerlendirileceği ve karşılıksız çek suçu bakımından cezayı kaldıran şahsi sebep olarak kabul edilmesi gerektiği ifade edilmektedir.

Tasdik edilen konkordatonun gereğinin borçlu tarafından tam olarak ve zamanında yerine getirilmemesi hâlinde konkordatonun feshi gündeme gelecektir. Konkordato, kısmen feshedilebileceği gibi tamamen de feshedilebilir. İİK m. 308/e uyarınca konkordato projesine uygun olarak kendisine ifada bulunulmayan alacaklı, konkordato uyarınca kazanmış olduğu hakları korumakla birlikte tasdik kararı veren mahkemeye başvurmak suretiyle kendisi hakkındaki konkordatonun feshini talep edebilir¹⁰⁶. Konkordatonun tamamen feshi ise İİK m. 308/f ile düzenlenmiştir. Anılan hükme göre her alacaklı, kötüniyetle sakatlanmış

¹⁰⁴ Yargıtay 19 CD, 23974/9339, 10.06.2019.

¹⁰⁵ Karakehya ve Boran Güneysu, (n 100) 30.

¹⁰⁶ Konkordatonun feshine ilişkin ayrıntılı açıklamalar için bkz. Sarısözen, (n 5) 680 vd.; Ömer Ulukapı, *Konkordatonun Feshi* (1. Baskı, Mimoza Yayınları 1998) 107 vd.

konkordatonun feshini talep edebilir. Belirtmek gerekir ki konkordatonun kısmen feshine ilişkin karar yalnızca fesih talebinde bulunan alacaklı bakımından sonuç doğurur. Buna karşılık konkordatonun tamamen feshine ilişkin karar tüm alacaklılar bakımından sonuç doğurur. Konkordatonun feshi kararı ile birlikte konkordatonun sonuçları geçmişe etkili olacak şekilde ortadan kalkar. Dolayısıyla konkordatonun feshi hâlinde kanaatimizce karşılıksız çek suçuna ilişkin olarak daha önce verilen durma kararının kalkacağı ve yargılamaya devam edileceği kabul edilmelidir.

SONUÇ

Çeke bağlı alacakların bünyesinde barındırdığı tartışmalar ve maddi hukuk düzenlemeleri göz önünde bulundurulduğunda, borçlunun alacaklıları ile anlaşmak suretiyle alacaklarını yapılandırma imkânı elde ettiği konkordato sürecinde, çek alacaklılarının durumunun ne olacağının ayrıca değerlendirilmesi gerektiği aşikardır. Bu noktada özellikle tartışma doğuran iki husus bulunmaktadır. Bunlardan ilki konkordatodan önce bankalara temlik ya da tahsil cirosuyla devredilen çeklerin, konkordato sürecinde borçluya iade edilip edilmeyecekleri meselesidir. İkincisi ise konkordato talebinden önce düzenlenen ileri tarihli çeklerin, mühlet içinde bankaya ibraz edilmesi hâlinde çek hesabında karşılığı varsa bu karşılığın ödenip ödenmeyeceği, karşılığı yoksa karşılıksızdır işleminin yapılıp yapılmayacağı hususlarıdır.

Çalışmamız kapsamında öncelikle bu iki sorunun temelinde yattığına inandığımız konkordato tedbirleri kapsamında maddi hukuk bakımından etkiler doğuran kararlar verilip verilemeyeceği hususları incelenmiştir. Öğretide bu hususta iki görüş ileri sürülmektedir. Bir görüşe göre mahkemenin, İİK m. 287/1 uyarınca alacağı tedbirler takip hukukuna ilişkin olmalıdır. Diğer görüşe göre ise konkordato, yalnızca takip hukuku bağlamında sonuç doğuran bir kurum değildir, maddi hukuka da etkileri olan bir kurumdur. Bu sebeple maddi hukuka etkili olacak şekilde de tedbir kararları verilebilmelidir. Kanaatimizce de konkordatonun maddi hukuka etkileri yoğun olan bir kurum olması ve konkordatonun amacı göz önünde bulundurulduğunda maddi hukuka yönelik de kararlar verilebileceğinin kabulü gerekmektedir.

Konkordatoda çek alacakları bakımından özellik arz eden hususlardan ilki mühlet kararından önce bankaya ciro edilen çeklerin, mühlet içinde muaccel hâle gelmesinin temlik işlemini geçersiz hâle getirip getirmeyeceğidir. Zira İİK m. 294/6 hükmü uyarınca müstakbel bir alacağın devri, alacak mühlet içinde doğmuşsa hükümsüzdür. İleri tarihli bir çekin varlığı

hâlinde vadeye bağlanan husus, alacağın doğum anı değil, ifa anıdır. Dolayısıyla kanaatimizce mühlet kararından önce alacaklı bankaya ciro edilen bir çekin mühlet içinde muaccel hâle gelmesi, İİK m. 294/6 uyarınca temlik sözleşmesinin geçersizliği sonucunu doğurmaz.

Konkordatoda çek alacakları bakımından özellik arz eden bir diğer husus ise konkordatodan önce bankalara temlik ya da tahsil ciro suyla devredilen çeklerin, konkordato sürecinde borçluya iade edilip edilmeyecekleri meselesidir. Uygulamada asliye ticaret mahkemelerince bu hususta ihtiyati tedbir kararları verildiği görülmektedir. Bu kararların yerindeliği bakımından cironun türü önem arz etmektedir. Buna göre temlik ciro su ile senedin mülkiyeti ile birlikte senette mündemiç hakların da devri söz konusu olduğundan bu hâlde bankanın çekleri veya tahsil etmişse bedellerini borçluya iade etme zorunluluğu bulunmayacaktır. Ancak senedin tahsil ciro su ile devri senette mündemiç hakların da devri sonucunu doğurmayacağı için bu hâlde bankanın iade borcundan söz edilebilecektir.

Konkordatoda çek alacakları bakımından özellik arz eden bir diğer husus ise konkordato talebinden önce düzenlenen ileri tarihli çeklerin, mühlet içinde bankaya ibraz edilmesi hâlinde çek hesabında karşılığı varsa bu karşılığın ödenip ödenmeyeceği, karşılığı yoksa karşılıksızdır işleminin yapılıp yapılmayacağı hususlarıdır. Çekin ödenip ödenmeyeceğinin belirlenmesi bakımından incelenmesi gereken ilk husus alacağın konkordatoya tâbi olup olmadığıdır. İleri tarihli çek düzenlenmesi alacağın doğum anını değiştirmeyeceği için konkordato talebinden önce doğmuş bir alacak için düzenlenen ileri tarihli bir çek üzerinde yazan düzenleme tarihi, konkordato talebinden sonraki bir döneme tekabül ediyor olsa da bu alacak konkordatoya tâbi olur. İİK’da borçlunun mühlet içinde konkordatoya tâbi olan borçlarını ödemesini yasaklayan bir hüküm bulunmaktadır. Mühlet içinde ibraz edilen çek alacaklarının ödenip ödenmeyeceği ise çeşitli ihtimaller bakımından ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Öncelikle mahkeme tarafından mühlet kararı verilirken borçlunun, borçlarını ancak komiserin izni ile ödeyebileceği yönünde bir karar verilmişse, komiser, çek alacağının ödenmesine izin verirse muhatap banka tarafından ödeme yapılacaktır; buna karşılık komiserin izni yoksa ödeme yapılamayacaktır. Buna karşılık ödemelerin komiserin iznine bağlanmadığı hâlde ise konkordatoya tâbi bir alacak olan çek alacağının ödenmemesi; proje kapsamında ödenmesi gerekecektir. Ancak çeke bağlı bir alacak söz konusu olduğunda ödemeyi yapacak olan üçüncü kişi konumundaki bankadır ve muhatap bankanın kısmen veya tamamen karşılığı bulunan bir çekin kendisine ibraz edilmesi hâlinde ödeme yapması zorunludur. Bu kapsamda konkordatonun ruhu ve amacı, alacaklıların eşitliği ve borçlunun malvarlığının korunması ilkeleri gözetilerek asliye ticaret mahkemeleri tarafından

çek bedelinin ödenmemesi yönünde bir tedbir kararı verilmesinin yerinde olacağı kanaatindeyiz.

Çalışma kapsamında değerlendirilen hususlardan biri de borçlunun konkordato sürecinde olması hâlinde çek bedelinin ödemenin komiserin iznine bağlı olması, bu alacağın bir konkordato alacağı olarak değerlendirilmesi gibi çeşitli sebeplerle ödenmemesi hâlinde karşılıksızdır işleminin yapılıp yapılmayacağı hususudur. Karşılıksızdır işlemi bakımından ise esas sorun karşılıksız çek suçu bakımından doğmaktadır. Keşidecinin konkordato sürecinde olmasının karşılıksız çek suçuna ilişkin yargılamaya etkisinin ne olacağına ilişkin çeşitli görüşler bulunmaktadır. Konuya ilişkin yargı kararlarına bakıldığında borçlunun konkordato sürecinde olmasının hukuka uygunluk nedeni olarak değerlendirildiği ya da konkordato sürecinin ceza yargılaması bakımından bekletici mesele yapıldığı görülmektedir. Ancak kanaatimizce fail hakkında konkordato sürecinin bulunması karşılıksız çek suçuna ilişkin yargılama bakımından olumsuz muhakeme şartının yokluğu olarak değerlendirilmeli, dolayısıyla borçlu konkordato sürecinde bir ceza tehdidiyle karşı karşıya bırakılmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Albayrak H, *İflâs Dışı Adi Konkordatoda Konkordato Mühletinin Sözleşmeler Bakımından Sonuçları* (1. Baskı, Yetkin Yayınevi 2020).
- Altay S ve Eskiocak A, *Konkordato ve Yeniden Yapılandırma Hukuku* (5. Baskı, Vedat Kitapçılık 2019).
- Arslan R, Yılmaz E, Taşpınar Ayvaz S ve Hanağası E, *İcra ve İflâs Hukuku* (11. Baskı, Yetkin Yayınevi 2025).
- Aşık İ, Oruç Y, Tok O ve Saçar ÖF, *İcra ve İflâs Hukuku* (3. Baskı, Seçkin Yayınevi 2024).
- Atalay O, ‘Konkordato Reformu Hakkında Değerlendirmeler’ içinde Özekes M (edt), *7101 Sayılı Kanunla Konkordato ve Elektronik Tebligat Konularında Getirilen Yenilikler* (1. Baskı, Oniki Levha Yayınevi 2018).
- Bahtiyar M, Taşdelen N, Biçer L ve Hamamcıoğlu E, *Kıymetli Evrak Hukuku* (2. Baskı, Beta Yayınevi 2025).
- Belgesay MR, *İcra ve İflâs Hukuku Sentetik Bölüm* (2. Baskı, Fakülteler Matbaası 1953).
- Berkin N, *İflâs Hukukunda Konkordato* (1. Baskı, İsmail Akgün Matbaası 1949).

Bozer A ve Göle C, *Kıymetli Evrak Hukuku* (11. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2024).

Börü L, ‘Adi Konkordatoda Alacaklıların Alacaklarını Bildirmesi’ (2019) 10(1) İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 173-186.

Börü L, *İflâs Dışı (Adi) Konkordatoda Alacaklılar Toplantısı* (1. Baskı, Yetkin Yayınevi 2023).

Büyüksişli A, *Karşılıksız Çeke Bağlanan Sonuçlar* (1. Baskı, Seçkin Yayınevi 2020).

Direnisa E, ‘Konkordatoda Takas’ (2020) 15(189-190) Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 493-548.

Duran R, *Konkordato Mühleti ve Alacaklılar Bakımından Sonuçları* (1. Baskı, Yetkin Yayınevi 2020).

Erdönmez G, ‘Konkordato Mühletinin Alacaklılara Etkisi’ içinde Özekes M (edt), *Medeni Usul ve İcra İflâs Hukukunun Güncel Sorunları II* (1. Baskı, Oniki Levha Yayınevi 2020).

Görgün LŞ, Börü L ve Kodakoğlu M, *İcra ve İflâs Hukuku* (5. Baskı, Yetkin Yayınevi 2024).

Haşhaş A, ‘Zaruret Doktrini Çerçevesinde Konkordato Projesine Tâbi Bir Borcun Tasdik Kararından Önce Ödenmesi’ (2024) 26(1) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 557-586.

Işık S, ‘7101 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Adi Konkordatoda Mühletin Müstakbel Alacakların Devri Üzerindeki Etkisi’ (2022) 28(1) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 407-440.

Karakehya H ve Boran Güneysu N, ‘Konkordatonun Çekle İlgili Karşılıksızdır İşlemi Yapılmasına Sebebiyet Verme Suçundan Kaynaklı Cezai Sorumluluğa Etkisi’ (2019) 23(4) Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 3-46.

Karşlı A, *İcra ve İflâs Hukuku* (4. Baskı, Filiz Kitabevi 2022).

Kendigelen A ve Kırca İ, *Kıymetli Evrak Hukuku* (8. Baskı, Oniki Levha Yayınevi 2024).

Kendigelen A, *Çek Hukuku* (6. Baskı, Oniki Levha Yayınevi 2021).

Köksoy M, ‘Geçici Mühlete Karar Verilmeden Önce Doğan Borcun Borçlu Tarafından Mühlet Esnasında Ödenmesi’ (2022) 5(1) Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 585-602.

Muşul T, *İflâsın Ertelenmesi* (2. Baskı, Oniki Levha Yayınevi 2010).

- Özsöker G, *Konkordato Mühletinin Sözleşmeler Bakımından Doğurduğu Sonuçlar* (1. Baskı, Yetkin yayınevi 2024).
- Öztan F, *Kıymetli Evrak Hukuku* (26. Baskı, Yetkin Yayınevi 2022).
- Öztek S, Budak AC, Tunç Yücel M, Kale S ve Yeşilova B, *Yeni Konkordato Hukuku* (3. Baskı, Yetkin Yayınevi 2023).
- Pekcanıtez H ve Erdönmez G, *7101 Sayılı Kanun Çerçevesinde Konkordato* (1. Baskı, Vedat Kitapçılık 2018).
- Poroy R ve Tekinalp Ü, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları* (22. Baskı, Vedat Kitapçılık 2018).
- Postacıoğlu İE, *Konkordato* (Fakülteler Matbaası 1965).
- Reisoğlu S, *Çek Hukuku* (1. Baskı, 2011).
- Sarısozen S, *Konkordato* (6. Baskı, Yetkin Yayınevi 2024).
- Simil C, ‘Konkordato Mühleti Verilmesinden Önce Bankalara Temlik Edilen Bono ve Çeklerin Ya da Bedellerinin İadesinin Gerekip Gerekmediği’ (2020) 31(112) Bankacılar Dergisi 47-66.
- Simil C, *Konkordato Mühletinin Borçlu Bakımından Sonuçları* (1. Baskı, Oniki Levha Yayınevi 2020).
- Şahin C ve Göktürk N, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (14. Baskı, Seçkin Yayınevi 2023).
- Şahin Ç, *Amerikan Hukuku ile Karşılaştırmalı Olarak Konkordato Mühletinin Alacaklılar Yönünden Sonuçları* (1. Baskı, Oniki Levha Yayınevi 2020).
- Tandoğan H, ‘Sonraki Tarihli Çekler ve Uygulamada Ortaya Çıkardıkları Sorunlar’ (1981) 11(2) BATIDER 68-94.
- Tanrıver S, *Konkordato Komiseri* (1. Baskı, Yetkin Yayınevi 1993).
- Topsakal U ve Bayraktar O, ‘Konkordato Yargılamalarında Maddi Hukuka İlişkin İhtiyati Tedbir Kararları’ (Lexpera Blog, 04 Ocak 2021) <<https://blog.lexpera.com.tr/konkordato-yargilamalarinda-maddi-hukuka-iliskin-ihiyati-tedbir-kararlari/>>; 04.01.2021.
- Toroslu N ve Feyzioğlu M, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (19. Baskı, Savaş Yayınevi 2019).
- Tunç Yücel M, *Konkordato Mühletinin Alacaklılar Bakımından Sonuçları* (1. Baskı, Oniki Levha Yayınevi 2020).

Ulukapı Ö, ‘Konkordatonun Sonuçları’ (2000) 8(1-2) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 9-26.

Ulukapı Ö, *Konkordatonun Feshi*” (1. Baskı, Mimoza Yayınları 1998).

Ülgen H, Helvacı M, Kaya A ve Nomer Ertan NF, *Kıymetli Evrak Hukuku* (14. Baskı, Vedat Kitapçılık 2021).

Yenisey F ve Nuhoglu A, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (12. Baskı, Seçkin Yayınevi 2024).

Yıldırım M ve Deren Yıldırım N, *İcra ve İflâs Hukuku* (8. Baskı, Beta Yayınevi 2021).

Yıldız Ş, ‘İbraz Süresini Geçiren Çek Hamilinin Hukuki Durumu ve Yargıtay Kararları’ içinde Erişgin Ö (edt.), *Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XIX: Bildiriler- Tartışmalar* (1. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 2003).

Yılmaz Ü, *Çekte İbraz ve Ödeme* (1. Baskı, Seçkin Yayınevi 2023).

İNTERNET KAYNAKLARI

<https://www.mevzuat.gov.tr>

<https://www.lexpera.com.tr/>

<https://www.jurix.com.tr/>